

[Helge Larsen.]

For nogle år siden ophævede vi teatercensuren, og jeg kan roligt sige, at ingen har savnet den. Der er noget mærkeligt i, at vi stadig kører med en filmcensur, der i hvert fald ikke kan være overensstemmende med grundlovens ånd. Det er også højst ejendommeligt, at 3 filmcensorer skal træffe afgørelse om, hvad man må se eller ikke se i et biografteater. Der kan nævnes mange besynderlige eksempler på filmcensurens afgørelser, men jeg skal ikke angribe censorerne. Jeg tror, de har fået en opgave, som det er umuligt at løse, hvor gode de end måtte være.

Vi bør på dette område som på andre områder, der har med kulturelle anliggender at gøre, lade friheden råde. Det vil også være rigtigt, at biografteaterdirektorerne får det fulde ansvar for det repertoire, de kører. I dag er de på sin vis dækket ind af censuren. Måske en del af det værste bras ville forsvinde fra repertoiret, hvis der ikke var nogen censur. Det er jo desværre blevet noget i retning af et kvalitetsstempel, når en film er godkendt af censuren, selv om censuren slet ikke skal anlægge kvalitetsvurdering. En pædagogisk vejledning kan måske være berettiget, og den vil en gruppe pædagoger kunne give ved fremhævelse af film, der er særligt egnede for børn. Men lad os ikke glemme, at her som på andre områder er det først og fremmest forældrene, der må tage ansvaret for deres børn. Der sker intet ved, at dette ansvar markeres.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Medlem af folketinget Hanne Budtz har meddelt mig, at hun ønsker til indenrigsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil indenrigsministeren foranledige, at der til august 1963 påbegyndes kursus til videreuddannelse af jordemødre?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommende spørgetid efter spørgetiden i morgen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 17. oktober, kl. 10 med følgende dagsorden:

1) *Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.*

2) *Spørgsmål til ministrene.*

Mødet hævet kl. 17³⁵.

6. møde.

Onsdag den 17. oktober kl. 10.

Den første sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.

(Foregående forhandling findes i tidenden sp. 106).

Forhandlingen genoptoges.

Morten Lange: Ved åbningen af denne første folketingssamling under ministeriet Krag vil det måske være naturligt at sige et par enkelte ord om den afgåede regeringschef. Jeg skal ikke forsøge en samlet analyse af det arbejde, der er udført af ministerierne Kampmann; det har vi haft lejlighed til at kritisere, ja, somme tider endog rose ved talrige debatter. Men som en mere personlig bemærkning vil det være på sin plads at fremhæve, at den afgåede statsminister i sin regeringstid har skabt sig en ganske betydelig anseelse, i hvert fald blandt videnskabsmænd i dette land. Næppe siden enevoldskongernes tid har vi haft en statschef, der i så høj grad har forstået spørgsmålet om videnskabens betydning for samfundet og i den grad har kunnet leve sig ind i disse problemer. Jeg vil håbe, at det nye ministerium vil vide at gøre brug af hr. Kampmanns betydelige indsigt på dette felt. Det er måske af endnu større betydning i de næste måneder, end det har været før; der er overordentlig meget på disse områder, som truer med at gå itu, men det skal jeg komme tilbage til senere.

[Morten Lange.]

Jeg skal i øvrigt holde den venlige stil lidt endnu og takke den højtærede statsminister for den forholdsvis fredsommelige tone, der var i hans udenrigspolitiske indledning. Det er gavnligt så tit som muligt at få slået fast, at der ikke tilsigtes atomstationering i Danmark, selv om forskellige politiserende generaler truer hermed fra tid til anden.

Selvfølgerig kan man gøre sig sine tanker om, hvor længe en sådan fastholden egentlig har vægt, hvis vi når ind i et fællesmarked med en integrering af Vesteuropa og med en tredje atomslagstyrke; så bliver det jo nok mere og mere fiktivt med den slags i øvrigt fuldstændig rimelige og for vort land helt vitale fastlæggelse af sin politik. Men så galt er det ikke gået endnu.

Jeg vil altså gerne takke for, at vi endnu en gang har fået denne tilkendegivelse. Jeg skulle også gerne i denne forbindelse give min tilslutning til det synspunkt, som den højtærede udenrigsminister har fremført i De Forenede Nationer, hvor han anbefalede, at det forslag til stop for atomsprængninger, som er foreslået af USA, bliver accepteret af alle stormagterne. Det er ganske vist kun et begrænset stop for disse sprængninger, men det er dog for de værste af dem. Jeg skal imidlertid ikke undlade at tilføje, at det forekommer mig, at med hensyn til den sidste hindring, nemlig et samtidigt stop for de underjordiske sprængninger, vil jeg håbe, at den højtærede udenrigsminister nøje vil læse de senere dokumenter, der findes i denne sag, og benytte sin indflydelse i vestlige kredse til at virke i retning af, at man nu må forstå, at der egentlig næppe er nogen hindring for en total afbrydelse af alle forsøg. Der er virkelig en videnskabelig mulighed for at kontrollere dem selv på lang afstand uden det kontrolnet, som tidligere var nødvendigt. Samtidig med at jeg giver min støtte til, at vi får accepteret, hvad der kan accepteres på det nuværende tidspunkt, vil jeg håbe, at accepten må blive fulgt op af et pres, så vi får resten med. Vi må have bragt en ende på disse i alle henseender forfærdelige forsøg, der er blevet drevet over de sidste år.

Statsministerens erklæring om støtte til de internationale nedrustningsbestræbelser

i øvrigt var også velgørende tydelig — så kort, som fromme ønsker fra dansk side nu måtte række. Men hvis det ikke skal være fraser, påhviler der regeringen et ikke ringe ansvar, især når den lader sig repræsentere i NATOs forskellige organer, hvor det jo ikke synes at være nedrustning, man især beskæftiger sig med. Skal der overhovedet være nogen mening i, at vi deltager i dette arbejde, må det være for at føre presset så hårdt frem som muligt, så at vi for alvor gør det klart, at det eneste, der kan løse problemet, ikke mindst for et lille land som Danmark, er, at der virkelig kommer gang i disse nedrustningsforhandlinger.

Også vort lands støtte til FN kan vi fuldt og helt tilslutte os, og jeg vil gerne understrege, at det fra vor side er en tilslutning, vi lægger overordentlig vægt på. Det er ikke nogen tilfældighed, at min gruppes formand, hr. Aksel Larsen — ja, han er, så vidt jeg ved, ikke „det ærede medlem“, når han har orlov — mente, at det var overordentlig påkrævet, at han i år selv tog til FN for at få det fulde indblik i, hvorledes arbejdet pågår, således at vor støtte også her i salen kan udfoldes med den fulde vægt. Men vi må i denne forbindelse beklage, at Danmarks tilslutning til NATO giver en beklagelig begrænsning i den støtte, vi kan give til FNs høje idealer, og især er det ikke godt, hvis misforstået loyalitet holder vor hånd tilbage. Jeg er sikker på, at det ville pynte en hel del, om den højtærede statsminister f. eks. — for at tage det nyeste — vil sige sin hjertens mening om den amerikanske blokade af skibsfarten på Cuba — for nu at nævne et eksempel på en stor Atlantpartners overgreb mod et lille, fattigt land, der fører en politik, som måske kan diskuteres, men et land, som i alt fald gør sit bedste for at komme ud af den koloniale status.

Men den højtærede nyudnævnte udenrigsminister synes efter udtalelser i dagspressen at dømme at hylde den kompakte og ensrettede blokpolitik som vejen til international forståelse. Det var i alt fald det, jeg forstod skulle være den nye linje i FN, selv om jeg må indrømme, at den hænger dårligt sammen med de eftersætninger, den højtærede udenrigsminister lagde til, nemlig at han samtidig lagde vægt på, at det nordiske samarbejde kunne udvikle

[Morten Lange.]

sig i FN. Det forekommer mig at være en speget linje. Jeg tror, den rigtige orden vil være den omvendte: at lægge hovedvægten på det nordiske samarbejde i FN, ikke mindst over for udviklingslandene og de andre stater. Jeg tror, det vil være en politik, de ikke vil have spor vanskelighed ved at forstå.

Hvad angår spørgsmålet om det nordiske samarbejde, var det en glæde at notere, at den højtærede statsminister huskede det nordiske samarbejde også denne gang. Det kom dog lidt langt nede i rækken, men man kunne ikke vente andet efter den skammekrog, dette forhold blev sat i, da statsministeren sidste sommer havde så bissetravlt med at løbe alene til fællesmarkedets port.

Når vi således foranlediget kommer til det afgørende problem for dansk udenrigspolitik, fællesmarkedstilslutningen, så må jeg beklage, at taksigelserne meget hurtigt slipper op. Jeg kan kun notere en ganske beskeden tak for, at den højtærede statsminister nu endelig har fået nævnt, at Romunionen er mere end en større handelstraktat. Det har vi i og for sig vidst hele tiden. Jeg tror, vi fremførte det med klarhed, da vi havde den afgørende markedsdebat, men dengang mente den daværende udenrigsminister, at det kunne der vist ikke være noget rigtigt hold i. Nu er det gået op for de fleste her i landet, at det er der, og det er vistnok klart, at der følger endog væsentlige forpligtelser med. Lad os nu gøre det helt klart, at i fremtidige debatter går politiske forpligtelser i høj grad med ind i det, der må tages hensyn til, og jeg forstår, det må være det, den højtærede statsminister har tænkt sig forsigtigt at gøre opmærksom på, så at det nu også er blevet lagt frem af regeringen. Jeg forstår udmærket godt, at statsministeren ikke dvælede ved omfanget af disse forpligtelser, som han altså først nu har opdaget. Men på dette punkt var redegørelsen for landets stilling i det hele taget båret af en sådan løsagtig optimisme, at man næsten skulle tro, at den højtærede statsminister havde holdt politisk ferie i et års tid; han er vel snart den eneste, der endnu tror på snarlige forhandlingsresultater.

Jeg er helt sikker på, at den højtærede statsminister i hvert fald har hørt rygter om Commonwealth-konferencen og vel også har studeret referaterne. Lad nu gå med, at vore konkurrenter på landbrugsmarkedet taler imod engelsk tilslutning, det kunne måske endog være en fordel for os. Men de hårde ord, som Pakistans regeringschef og ikke mindst Indiens Nehru lod falde om de rige staters sammenrotning mod u-landene, må dog vel gøre indtryk. Her giver en lille indsamlet almisse ikke aflad. Det er meget større problemer, vi er oppe imod. Alt tyder på, at fællesmarkedets høje toldskranker uanset dispensation for råvarer alvorligt vil hindre opbygningen af de fattige asiatiske lande. Og måske det også skulle vække til eftertanke, at de nye afrikanske stater med kraft afslår at lade sig binde gennem en associeringsordning, som de stempler som nykolonialisme. Det er meget godt understreget af det forhold, at kun den herostratisk berømte Roy Welensky på Commonwealth-konferencen forsvarede en fællesmarkedstilslutning. På denne baggrund var det næsten rørende at høre den højtærede handelsminister i en tale forleden karakterisere disse særdeles konkrete tilkendegivelser som betydningsløse følelsesudbrud — men netop denne ærede minister har jo gjort det til sit speciale en gang imellem at være en smule uheldig.

Men det skorter i øvrigt ikke på advarsler mod tilslutning også fra nærmere hold. Det er af stor interesse at følge det modstød, professor Myrdal har leveret i Sverige. Hvad angår international handelspolitik, må han vel regnes for den mest indsigtfulde i Norden og vel vor egen regering politisk nærmere end den anden nordiske ekspert, Thorkil Kristensen, som i øvrigt i forskellige bisætninger også synes at have sine anfægtelser af og til.

Det har også været interessant at have besøg af forfatteren til den berømte Birkelbachrapport. For alle, der ikke er komplet naive, må hans udtalelser da tjene som en kraftig advarsel. Han synes at gælde som en typisk fællesmarkedsparlamentariker, der kan levere den pæne, naive overbygningscamouflage, medens de hårde Hallsteinhalse tager sig af de lige så hårde realiteter — denne smukke tale om det socialdemokra-

[Morten Lange.]

tiske mindretalsregime i markedets parlament, medens de ærkereaktionære kører løbet i den praktiske handling.

Efter trontalen er der imidlertid kommet mere til af betydning. Macmillan har åbenbart ikke alene problemer i Bruxelles, nu er hjemmemarkedet også gået i skred. I en usædvanlig klar tale har den højtærede statsministers partifælle, Gaitskell, klarlagt, at engelsk Labour ikke vil støtte fællesmarkedstilslutningen, før der opnås betingelser, der groft kan karakteriseres som, at månen skulle være lavet af grøn ost. Dette skulle interessere vor høje regeringschef mere end den stærkt sammenflikkede konservative enighed, som blev opnået i den walisiske by med det udtalelige navn, og så det næsten komisk naive liberale halleluja, som partiet nu har ment at det kan genskabe sin klassiske position i engelsk politik med.

Samtidig er der stigende uorden i fællesmarkedets eget hus og alle tegn på mangel på fremskridt. Det erindres vel endnu af det høje ting, at den daværende udenrigsminister lovede, at Danmark skulle få lejlighed til at deltage i udarbejdelsen af fællesmarkedets landbrugspolitik, og at det var derfor, vor indmeldelse hastede så forfærdeligt. Som bekendt blev der forhandlet uden os. Men det uhyre komplicerede sæt af aftaler synes endda ikke at kunne virke. Kæmpebureaukratiet, som er fællesmarkedets fornemste kendetegn, synes her at vise sin tilsvarende kæmpe-svaghed. Nu er der optræk til, at man vil behandle fiskerispørgsmålene på lignende måde. Disse forholdsvis uanselige sildefiskerilandene, som fællesmarkedet udgør, mener, at de kan holde en kongres og fastlægge den kommende fiskeripolitik uden at tage noget hensyn til anderledes robuste fiskerionationer som Danmark, Norge og England.

Nå, det får vel være nok om perspektivets klarhed. Det er ikke sært, hvis der er flere og flere her i landet, som bliver usikre over for Danmarks tilslutning.

Tilbage står altså regeringen med sin tilslutningspolitik og tilsyneladende uden at have alternativer klar. Det er næsten, som om regeringen helt har lagt hænderne i skødet og venter på fællesmarkedstilslutningen som et barn på sine julegaver. Den

tanke, at det ikke skulle blive jul, er for meget for det hårdt engagerede lille væsen.

Regeringens holdning er smitsom. I det socialdemokratiske hoforgan, Aktuelt, læste jeg endda en kronik, der gik ud på, at vi måtte sætte Lundtofteprojektet delvis i stå, for når vi nu kom ind i fællesmarkedet, fik vi nok besked på, hvad vi skulle lave af forskningsarbejde her i landet. Det er jo et dejligt perspektiv.

Værst viser regeringens passive ventestemning sig i landbrugspolitikken. Langsomt begynder det vel at gå op selv for landbrugets mænd, at tilslutning ikke vil betyde en ny guldalder for dette erhverv — eller man mener, at guldalderen vil oprinde omkring 1970, som den højtærede handelsminister anfører. Men alligevel fortsætter man med at vente.

Lad det blive sagt så klart som muligt: regeringen skylder befolkningen og landet snarest at have sine alternative planer klar: hvad vil den gøre, hvis England ikke melder sig ind i fællesmarkedet? Meget tyder på, at det bliver disse planer, der bliver brug for, og intet tyder på, at landets stilling styrkes ved, at vor regering står som den pæne dreng med hatten i hånden og venter på at få lov til at blive optaget i de riges klub.

Og selv uanset Englands indmeldelse har vi brug for en konstruktiv alternativ planlægning. Vil en dansk regering være sindet at gå ind i fællesmarkedet uden Sverige, der får så svært ved at komme ind som et hampereb gennem et nåleøje? Vi er trætte af en regering, der blot søger med lys og lygte efter tal, der kan vise, at vi kommer på ladegården, hvis vi ikke bliver optaget i klubben. Lad os høre klart nu: vil vi gå ind, uden at der samtidig kommer en hæderlig ordening for Sverige — og vi kan vel i den forbindelse tage Finland med?

Under debatten om godkendelse af Danmarks indmeldelsesbegæring blev det fra vor side gjort klart, at det nordiske fællesmarked var en bedre løsning. Det synes nu at være tydeligt, at regeringen kan blive nødt til at orientere sig den vej, hvad enten den har lyst eller ej. Men skulle regeringen vågne op og sætte kraft ind på at udforske, hvordan vi klarer os uden for fællesmarkedet, skal vi gerne være til

[Morten Lange.]

tjeneste med al mulig støtte. Skal den omstilling klares uforberedt, er det klart, at der må opstå vanskeligheder. Over for det ærede medlem hr. K. B. Andersen vil jeg gerne understrege, at jeg forstod på hans indlæg i går, at alle ansvarsbevidste partier ville arbejde sammen med regeringen om fællesmarkedstilslutningen. Vi er — og jeg håber, at det fremgår af, hvad jeg har sagt — bestemt også ansvarsbevidste og bestemt parat til at arbejde sammen med regeringen om det, vi mener er den ansvarlige politik for landets fremtid. Jeg tør garantere, at det vil være vanskeligt for det ærede medlem hr. K. B. Andersen at få ført mere vidtgående politisk sandhedsbevis for, at det kun er fællesmarkedstilhængere, der er ansvarsbevidste. Det vil i hvert fald føre til, at hans engelske partifæller kommer til at stå i et sælsomt lys.

En sådan politisk nyorientering vil sætte gang i løsningen af mange af de store problemer i vort land. Lad os blot igen vende os til landbruget, for hvilket den højtærede statsminister blot kunne stille nye støtteordninger i udsigt. Han antydede, at de skulle være lidt mere konstruktive end sidste år, og bragte sig derved på linje med den højtærede landbrugsminister, der i sidste landbrugsdebat stillede i udsigt, at bl. a. de forslag, vi har fremsat til sanering af landbrugets problemer, skulle komme i anvendelse. Men det er langtfra at gå vidt nok. Det er helt afgørende klart, at de nugældende støtteordninger, som løber op til beløb, der efterhånden begynder at nærme sig milliarder om året, når vi tager det hele med, kan vi ikke holde til. Det må radikalt ændres, og det kan kun ændres, hvis vi samtidig går i gang med virkelig at gøre noget ved vor landbrugsstruktur. Den må lægges om, vi kan ikke fortsætte med at yde dette erhverv en helt gigantisk socialhjælp, men her forekommer det mig at trontalen ganske mangler perspektiv. Der blev sagt lidt vagt om, at det skulle nok være på en anden måde, og at det så nok anderledes ud, når vi kom ind i fællesmarkedet; men jeg er ganske sikker på, at selv om vi skulle havne i fællesmarkedet, hvad jeg som sagt ikke ser på med hverken sympati eller tro, er det nok sådan, at der kan gå mange år, før det løser nogen af

vore landbrugsproblemer, hvis det hovedet gør det. Lad os få lavet en landbrugspolitik, hvad enten det bliver solskin eller regnvejr, så kan vi snakke om, hvor vi skal orientere vore markeder hen. Sagen er jo den, at der må lægges hovedvægt på investeringer i kollektive produktionsled — det er dér, der er størst mangel på afsætningsmuligheder — på åbning af nye markeder, fremstilling af nye produkter. Det kan måske siges på den måde, at jeg tror ikke, man sidder særlig godt på flæsket nu om dage; det er jo et ældre ordsprog, men det synes at have kneben gyldighed nu. Men, højtærede statsminister, det haster. Fristen for nye ordninger er juni næste år, og hvis der skal ske noget virkelig nyt og radikalt, var det hyggeligt med nogle måneder til at se på det. Det forekommer mig, at det kan blive vanskeligt at nå, når man ikke engang af trontalen har kunnet ane et perspektiv.

Den højtærede statsminister gjorde meget ud af omtalen af vor økonomiske situation. Det fremgik for øvrigt ikke med nogen tydelighed, at statsministeren forstod den afgørende rolle herfor, som den store pengeudpumpning til landbruget har spillet. Jeg skal gerne erklære mig enig med den højtærede minister i, at der er sket en uheldig økonomisk udvikling herhjemme i de seneste måneder, og at regeringen og folketinget må gøre en indsats for at bremse inflationen og dæmme op for valutareservernes svind. Vi tilsagde vor støtte til ethvert rimeligt forslag i foråret, da regeringen fremsatte sine omsætningsafgiftsforslag.

Ingen ved bedre end vi, at en løbsk inflation først og fremmest går ud over de økonomisk svage i samfundet, som har sværest ved at skaffe sig erstatning for prisstigningerne i en fart. Men regeringen sluttede altså forlig med de borgerlige partier, og trods det, det ærede medlem hr. K. B. Andersen sagde i går, forekommer det mig, at når man ser detaljerne i forliget igennem, var det faktisk næsten ord til andet på de ærede medlemmer hr. Poul Sørensens og hr. Poul Møllers vilkår. Endnu har den højtærede statsminister åbenbart ikke helt forstået konsekvenserne af dette ulykkelige forlig, som han nærmest refererede til med stolthed, som var det et politisk

[Morten Lange.]

mesterværk af dygtighed og ansvarsbevidsthed.

Hvis det var meningen, at forligets love skulle lægge en dæmper på inflationen, så er det vel en dæmper af samme type som benzin på et bål, for aldrig nogen sinde har landet set mage til prisstigningsbølge som den, vi har oplevet i de sidste måneder. Forliget skulle efter sigende fremme den private opsparing. Aldrig er der blevet hamstret luksuspregede varer som i de måneder, vi ventede på omsen. Alle, der havde penge eller blot et uplettet navn til en afbetalingskontrakt, er af staten blevet lokket til at sætte forbruget i vejret. Det er mærkeligt med denne afstand imellem, hvad man sigtede imod, og hvad man har opnået.

Som om dette ikke skulle være ulykker nok, har regeringen endog påtaget sig at skære ned på de sikreste og bedst planlagte investeringer: samfundets egne. Man har med koldt blod sat bom for i hundredvis af samfundsgavnige projekter, ikke fordi staten fattes penge, men fordi de konservative kræfter i dette ting gerne ser den slags fornuftige pengeanvendelser bremsed. Rødt stoplys for uddannelsesbyggeriet, kulturpause, medens de nye biler bliver kørt til på det vejnet, hvis udbygning forsinkes, huslejestigning uden nogen plan for forøget indsats mod bolignøden!

Det er ikke blot fra et socialistisk synspunkt, at den slags nationaløkonomi er forkastelig. Det ærede medlem hr. K. B. Andersen citerede i går Ingeniørforeningens formand, som havde en overordentlig kritisk indstilling på nøjagtig denne hovedlinje. Jeg skal henvise til det citat, det ærede medlem bragte. Det var fuldstændig korrekt. Jeg vil mene, at det er ganske vigtigt at få slået fast, at man i vide kredse, også kredse som ikke kan mistænkes for særlig socialistiske sympatier, begynder at se skævheden og fejlene i forligspolitikken.

Formålet angives at være at fremme de private investeringer. Det er en sælsom

socialdemokratisk linje at ville øge private investeringer på bekostning af samfundets. Men det er da helt urimeligt at bremse samfundsinvesteringer til fordel for private dito, der endog begunstiges over al måde gennem afskrivningsreglerne. Hvad er det, samfundet får for pengene? Fjernsynsfabrikker, hvoraf en hel del er gået konkurs, fordi de var for små eller forkeret dimensionerede, o. s. v.

Jeg er også bange for, at vi er kommet lidt for langt med overdimensionering af skibsværfter. Gennem de sidste 5-6 år er der sket masser af private fejlinvesteringer; de udgør en alt for stor procent af investeringerne. At det danske socialdemokrati skulle give sig til at være interesseret i kontrol med de private investeringer, er måske for meget forlangt, men derfor synes vi alligevel, at en samfunds kontrol her ville være gavnlig. Hvorfor skal der gives skattefradrag for helt urimelige investeringer, blot man kan dokumentere, at det går til et eller andet industrielt formål? Der er noget at pille ved, når vi kommer til skattelovene engang. Der manglede jo igen perspektiv i trontalen.

Vi synes selvfølgelig, at det er godt, at staten sparer penge på rimelig vis. Der kan findes besparelser mange steder i statens administration, hvor man kunne finde ud af, når man kiggede det igennem, at der blev udbetalt løn for et eller andet unødvendigt posekiggeri og honorarer til et ikke-arbejdende udvalg. Der kan altid spares nogle millioner, når man foretager en fornuftig gennemgang af statens regnskaber, men den fornuftige sparekniv har dog let ved at finde de poster, hvor de store beløb kan skæres. Selv med en mindre konsekvent opfattelse af militærpolitikken end den, som mit parti som bekendt har, må det dog være klart, at det er helt urimeligt, at bevillinger til uddannelsesbyggeriet skæres ned samtidig med, at man bevilger 350 mill. kr. til forøgede anskaffelser af militært materiel foruden meget andet. Vort militære budget er efterhånden svulmet op til en

[Morten Lange.]

beklagelig tilnærmelse til de 2 milliarder kr. plus — lad os ikke glemme det — at der sker en overordentlig stor binding af ung førsteklases arbejdskraft trukket ud af uddannelsen og produktionen på et tidspunkt, hvor arbejdskraft er en mangelvare. Ser man på militærbudgettets vækst, skulle man tro, at krigsfaren i de sidste år stadig er blevet mere overhængende. Det fremgik ikke af statsministerens tale, og det er heldigvis heller ikke tilfældet. Netop nu var tiden gunstig til at få vendt strømmen og få sparet stramt på de uproduktive og valutakrævende militæruddgifter. Er der noget, der tømmer vor valutakasse, er det da netop militæruddgifterne. En meget stor del netop af materielanskaffelserne skaffes, så vidt jeg kan forstå, for gode borgerpenge, vi skal betale i udenlandsk valuta.

Men forklaringen på regeringens oprustningspolitik er vel også snarest, at man ruster sig til at træde ind i Romunionen og med et passende stort militærkontingent i hvert fald vil kunne hjælpe Vesttyskland med at sætte magt bag den kolde krigs mest uforsonlige linje, Hallsteindoktrinen, der forhindrer enhver afspænding mellem Øst- og Vettyskland. Jeg tror faktisk ikke, at det er det, regeringen ønsker, med det er den militære målsætnings virkelige endemål; det er det, den fører til. Hvis man vil have den til at føre til noget andet, må man ændre målsætningen ved at følge en vej, som ligger nærmere ved den, vi angiver. Sådan som det kører i øjeblikket, er det, så vidt jeg kan se, den sikreste vej til at sørge for, at Ullbrichts stalinistiske styre kan fortsætte.

Vi har svært ved at tro, at det blot var en tilfældig trykfejl, når vi forleden kunne læse, at nu var klimaet sikkert gunstigt for fælles dansk-tyske militærmanøvrer i Jylland. De natlige krigslege, man havde i efteråret, må vel være nok. Jeg var i Jylland i efteråret, og hvis jeg havde været udstyret med politimyndighed og havde arresteret alle de soldater, der overtrådte færdselsloven, kunne jeg have fyldt adskillige politikasser. Jeg har ikke indtryk af, at der er blevet fyldt nogle politikasser, og det er et mirakel, hvis der ikke er en hel del uskyldige færdselsofre. Det var en fodnote, en mindre ting i sam-

menligning med det politiske indhold, som vi må tillægge de rygter, som var fremme, om, at nu var tiden moden til et dansk-tysk samarbejde på manøvre i Jylland.

Der er ikke mange lyspunkter i regeringens politiske oplæg. De hovedpunkter, jeg hidtil har kunnet dvæle ved, gør det ærede medlem hr. Erik Eriksens ros til den højtærede statsminister let forståelig. Hvilket fund for den venstre-konservative skygge-regering, at den kan benytte den højtærede statsminister som en næsten altid villig overdepartementschef. Men blev det forlig, som fastsatte denne nye skyggefordeling af regeringsmagten her i landet, sluttet under overskyet himmel, ja, så er det helt åbenbart, at endnu tykkere skybanker ses i den nære horisont til foråret.

Den fortsatte og forøgede inflation gør det klart, at overenskomstforhandlingene og finansministerens samtaler med tjenestemændene bliver svære sager, de bliver ikke nemme at komme igennem med. Vi kan alle se de vanskeligheder, som stærkt forøgede lønninger vil have for landets økonomi, men vi kan også se de vanskeligheder, det medfører, når vi pumper en milliard i landbruget. På det felt, som hedder lønninger, synes det ligefrem at høre til god politisk tone at overdimensionere de frygtelige konsekvenser, det kan få, hvis lønningerne stiger. Jeg er helt sikker på, at de sidste måneders udpumpning af friaktier tyder på, at der kan tages en hel del på lønfronten, uden at dansk industri bliver vingestækket af den grund. Det har da også været klart i flere af de ordførertaler, vi har hørt, ikke mindst i det ærede medlem hr. K. B. Andersens, at i hvert fald de lavtlønnede kommer man denne gang ikke uden om at sikre ganske væsentlig kompensation. Det er dem, der er hårdest ramt. Vi så det allerede, sidst vi i denne sal diskuterede spørgsmålet om tjenestemandslønningerne. Vi kom dengang med et forsigtigt spørgsmål om, hvorvidt den højtærede finansminister ikke kunne finde på at give lidt ekstra portioner til de lavtlønnede; det ville have været rimeligt, det ville have været det kloge tidspunkt at gøre det på, men den højtærede finansminister var ikke hjemme ved den lejlighed. Jeg skal måske sige, at med en sådan forholdsvis enstemmighed blandt ordførerne

[Morten Lango.]

må der denne gang gøres noget for de lavtlønnede på trods af alle de vanskeligheder, det kan føre til.

Dette skal ikke være sagt for at hævde, at så er der ikke flere krav. Der er meget, som tyder på, at man må indstille sig på ret betydelige krav fra både arbejdere og tjenestemænd som følge af regeringens hele politik. Det kan blive afgørende for landets økonomiske fremtid, om der i efteråret kan gennemføres en lovgivning, der giver lønmodtagerne en vis rimelig tillid til, at udviklingen er under kontrol, og inflationen standses; ellers bliver det ikke nemt at komme igennem til foråret.

En sådan politik kan imidlertid ikke gennemføres, hvis regeringen fortsat søger støtte til højre. Det er ikke til venstres og de konservatives politik, Alfred Petersen tilsagde arbejdsmændenes støtte, det er heller ikke til socialdemokratiets ganske tilsvarende forligspolitik, det er til en helt anden politik, som kun alt for svagt fremgik af trontalen, men den kunne dog skimtes, og somme tider er det rart, når trontalen også kan blive udlagt som andre af den slags kildeskrifter. Jeg skal stille op så klart, som det kan gøres på nuværende tidspunkt, at det vil være godt, om vi inden denne debat bliver afsluttet, kan få det klart frem. Når det ærede medlem hr. K. B. Andersen i sin ordførertale for socialdemokratiet på mange af de punkter, som i åbningstalen kun er vagt antydet, trak en meget mere præcis linje op, som ligger meget nærmere ved det, man fra fagbevægelsens og tjenestemændenes side ønsker, er det så bare noget, man siger for at besværgе vandene, eller er det virkelig regeringens alvorlige mening, at man vil sætte kraft ind på dette område?

Lad os se, hvad der foreløbig er lovet os, og hvordan det tegner.

Der er blevet lovet os en effektiv prislov — der er endog fremsat forslag herom. Jeg skal spare de fleste bemærkninger om dette lovforslag, til det debatteres på behørig måde, men det synes dog i forbløffende høj grad at bygge på fromme håb om, at handelsleddene vil skikke sig, og det er der ikke meget, som tyder på. Der skal skarpere lud til, hvis der skal gøres noget

imod det sidste halvårs prisstigninger. Og læg mærke til én ting: disse prisstigninger skyldes næsten udelukkende hjemlige afgørelser. Importpriserne ligger nogenlunde fast, og det gør det væsentlig nemmere at ordne problemerne. Jeg er i øvrigt ved at tro, at vi fra vor side finder inspiration til at fremsætte forslag om en helt anderledes stramtandet prislov, der sætter stop for pris- og avancestigningernes himmelflugt. Det er love, der giver ubehageligheder, men inflationen giver endnu flere ubehageligheder. Det havde været klogere, om den højtærede handelsminister havde besindet sig noget før. Vi har spurgt til den sag tidligere, men da blev vi spist af med, at den slags skulle den hellige almindelige konkurrence, den frie konkurrence, nok regulere. Det kan den altså ikke, og nu kommer der så et forslag for sent. For et år siden kunne man have klaret sig med mindre koncentreret sæbelud, i dag står vi dér, hvor der virkelig skal tages fat, for at det skal nytte noget.

Så er det endnu en gang stillet os i udsigt, at der skal ske noget med grundpriserne, og det må da kunne forstås selv af regeringen, at nu er befolkningen træt af den helt ublu spekulation i jord, som er en væsentlig årsag til de stigende huslejer. Lad det være sagt med det samme, at vi tror aldeles ikke, at lidt stramning af kapitalvindingskatten vil være til den helt afgørende gavn, selv om den vej også må betrædes. Det er helt urimeligt med disse store arbejdsfrie indtægter, men der må skrappere love til, før det gavner noget. Den, vi har nu, har ikke gavnet for så meget som en femøre eller i alt fald ikke ret mange femører; stedvis har den måske skadet. Den sikre vej frem er offentlig overtagelse af den udstykningsmodne jord eller indførelse af maksimalpriser på byggegrundsjord i forbindelse med offentlig forkøbsret. Det er den slags helt gedigne ting, der skal til. Stort mindre hjælper ikke, stort mindre er lapperier. Det er jo ikke så svært. Jorden er vurderet overalt, og man ved, hvad den er værd til det, den skal bruges til. De samfundsskabte værdier, som måtte opstå, ved at en by udvider sig, og ved at man opdager et nyt sommerhusområde, er noget, der ikke med rette efter grundloven til-

[Morten Lange.]

kommer dem, som tilfældigt er kommet til at ligge i så og så mange kilometers afstand fra en eller anden metropolis.

Nå, men foreløbig kan vi altså leve i håbet om en brugbar lov, selv om løfterne er lidt svage. Vi har grund til — det må jeg sige — at befrygte den samme begrædelige faneflugt, som det ærede medlem hr. Holger Eriksen nylig har skildret så mægende. Men nu må man holde fast. Denne gang kan vi ikke tolerere faneflugt. Jordspekulation er en uanstændighed, og vi må have slut på det i denne samling. Men det er ikke nær nok til at klare et rimeligt huslejeniveau.

På dette punkt havde den højtærede statsminister vel de vageste løfter i sin tale: man skulle følge situationen og sådan noget. Ja, det ville jo være sælsomt, om regeringen ikke fulgte den; men her skal en mere konstruktiv og dybtgående politisk ændring til. Den højtærede statsminister turde slet ikke for alvor gå i lag med hovedsagen. Der må føres en økonomisk politik, som muliggør, at Europas næsthøjeste renteniveau kan sættes ned — jeg tror, kun Island ligger højere — og der må skaffes offentlig lånekapital. Vi stillede i foråret forslag om en boligfond, og noget i den retning må skabes. Der må bruges nogle måneders energisk arbejde til at få dette grundlag klart. Lad de sociale byggeselskaber eller måske kommunerne gå i gang med at projektere et storbyggeri af format — rationelt, moderne og klogt — og lad så f. eks. de midler, der ellers var tiltænkt afskrivning på tyskerkontoen, være grundstammen i en boligfond. Slip dem løs i forsvarlig og rimelig takt, og vi har fået løsning i sigte på disse års største sociale problem: bolignøden.

Det glædede mig så meget i den ærede ordfører for socialdemokratiet hr. K. B. Andersens tale i går at høre, at der også må skrives ind over for luksusbyggeri, som beslaglægger en masse arbejdskraft — det, man altid bruger som undskyldning for den manglende løsning af boligproblemet. Jeg vil i denne forbindelse gerne nævne, at jeg tror aldrig, der har været så meget luksusbyggeri som netop i de sidste år under den samme regeringskonstellation, som nu lader en af sine ordførere love bod

og bedring og udpege dette som den mest udprægede kræftskade. Det er helt i orden. Og lad det ske i løbet af et par måneder; lad det blive effektivt, lad der blive et totalt byggestop for luksusbyggeri i de næste 10 år. Så kan det være, vi når nogle fornuftige resultater imens. Man skal ikke begræde de folk, der har råd til luksusbyggeri. De finder nok udveje ved at finde frem til et herligt gammelt hus i det indre København — eller hvad de ellers kan finde på af julelege at bruge deres mange penge til.

Det er et effektivt byggeri, der skal til, og samtidig tror jeg nok, det ender med, at vi også får en generel rentesænkning frem. Vi må i dag konstatere, at det at bruge diskonto og rente som økonomisk regulator er en overmåde farlig sag. Mon ikke både bolignød og landbrugskrise har en intim forbindelse med de sidste mange års forfejlede rentepolitik? Lad gå med en kort rentehævelseschokkur, det kan være på sin plads en gang imellem; det er et af den slags indgreb, et kapitalistisk land kan være nødt til at bruge, det kan være rimeligt, men i det lange løb er høj rente til ubodelig skade undtagen for dem, der har kapital til overs til at låne ud. Det har været højkonjunktur for passiv højkapitalisme i den tid, regeringen — undskyld, nationalbanken — har holdt renten høj.

Der var ikke ret megen fornyelse i den højtærede statsministers indlæg på den socialpolitiske linje. Vi fik et forsømt svar på vort forslag om syge- og plejehjem. Sidst vi nævnte det, kunne det slet ikke diskuteres. Nå ja, vi må være tålmodige. At det skal vare et halvt år længere, må vi finde os i, men det er vel i øvrigt det område, hvor der er størst brist i vor sociale institutionsopbygning. Men større linjer var der ikke at spore. Lidt lapperier på folkepensionsordningen, som også kan være tiltrængt, men intet, der pegede mod en virkelig fremadskridende udvikling på et område, hvor vi efterhånden er ved at komme lidt bagud i forhold til vore nabo-lande.

Det ærede medlem hr. Skræppenborg-Nielsen fremsatte forslag sidste år til en samfundspensionsordning. Der kan næppe være tvivl om, at det er henimod en sådan pensionsordning, udviklingen må gå. Det

[Morten Lange.]

er en sådan målsætning, vi må have. Det er den vej, udviklingen må gå, og der kan heller ikke være tvivl om, at det er den rette tid til at gå den vej nu, da vi for en gangs skyld har næsten fuld beskæftigelse, det største sociale gode, man næsten kan forestille sig under vore samfundsforhold, men desværre også et gode, regeringen benytter som undskyldning for de særeste krumspring. Jeg kan ikke laste regeringen for det, jeg skal kun nævne, at det ærede medlem fru Viola Nørløv her i tinget har brugt denne sag som undskyldning for de høje fødevarerpriser, som regeringen under så mange kvaler fik sig overtalt til at acceptere. Det skal ikke være nogen hemmelighed, at vi også vil gøre meget for den fulde beskæftigelse, men dog nødtigt tåbeligheder i den fulde beskæftigelses navn.

Nå, men ser man hele den meget lange smørrebrødsseddel igennem, som den højtærede statsministers tale i virkeligheden er — jeg kan indskyde, at det måske ikke var nødvendigt med en så komplet oprensning af alle tænkelige mindre og større lovforslag, når man skulle beskæftige sig med rigets stilling — men ser man hele seddelen igennem, fornemmer man toner, der peger hen imod en spæd begyndelse til en rigtig lovgivning på de vigtige områder: priser, boliger og pension. Det blev da nævnt, så der var noget, der tydede på, at regeringen var klar over, at der var noget, der måtte gøres, og det blev som sagt understreget af det ærede medlem hr. K. B. Andersen. Vi kan forsikre den højtærede statsminister om, at vi er at finde hjemme, hvis han og hans regering i løbet af et par måneder indser, at det er den slags lovgivning, der skal til for at få arbejdere og tjenestemænd til at føre mild tale til foråret. Men bliver der gjort alvorlige fremskridt på disse lovgivningsområder, ja, så er forligspolitikken naturligvis også forladt, og det må ske jo før jo hellere. Måske det indses af regeringen, når den et par gange med bukken og skraben har henvendt sig til højreoppositionen for at få lov til at bruge et halvt hundrede millioner til nødlidende projekter og så endda få nej, måske i fjerde eller femte omgang få et surt ja til noget af det.

Det er fremgået af dagspressen i dag, at man har fortolket det ærede medlem hr.

K. B. Andersens opridsning af den sociallovgivning, man ønskede, som en varm tilslutning til forligspolitikken, men selv det ærede medlem hr. Helge Larsen synes dog at have forstået, at f. eks. den højst tiltrængte jordlovgivning, som både markedsforhandlingerne og først og fremmest en rationel landsplanlægning og strukturreform i landbruget nødvendiggør, bestemt ikke er omfattet af forligsaftalen. Jeg tror, man bliver nødt til hurtigt at gøre sig klart, at en hel del eller det meste af en fornuftig lovgivning ikke er omfattet af dette Lange-linjeforlig. Lad os håbe, at pressen har taget fejl her; lad os håbe, at socialdemokratiets ordfører mente, hvad han sagde i går, for så betyder det i virkeligheden et brud på den forligspolitik, man har lagt op til.

Der var ikke megen støtte at hente hos den udmærkede højreopposition, vi har i tinget. Det var i virkeligheden meget vanskeligt at se en konstruktiv linje i de to indlæg, vi hørte i går. I virkeligheden var det måske næsten karakteristisk, når det ærede medlem hr. Poul Møller nu var så letsindig at rippe op i Mercursagen; men det karakteriserede egentlig oppositionens politik på sådan en tydelig måde. Vi synes, sagde det ærede medlem, at dette her med pop i æteren er en ren skandale og kulturødelæggende, og derfor mener vi, det vil være helt forkert, hvis staten bruger millioner på det; vi ville gerne have lavet en lov sådan, at private virksomheder kan bruge 30-40 mill. kr., eller hvor meget det er, på et tilsvarende projekt. Det viser hulheden i det, der har været oppositionens politik. Undskyld dette helt komiske eksempel, men det er rart at finde nogle sådanne, skal vi sige småkrystaller, hvoraf man næsten kan se, hvordan forholdene er.

Men skulle den højtærede statsminister gøre det klart for sig selv og for sine regeringspartnere, måske ikke mindst for dem, at det er en anden vej, vi skal, tror jeg samtidig, at den højtærede statsminister vil være i stand til at gøre en af sine tiltrædelsessynder god igen ved officielt og med umiddelbar virkning at slutte kulturpausen; for det er jo ikke rigtigt, at det, der er sket i de sidste måneder, blot er lidt forsinkelser for at spare på bygningsarbejderne; nej, det er en hårdt svunget nedskæringskniv, der bider ind i hele det arbejde, der

[Morten Lange.]

alt for sent er kommet i gang for at sikre en rimelig standard for vor undervisning, for hospitalsvæsenet, for alderdoms- og plejehjem. Det er ikke bare anlægsarbejder, der bliver ramt. Det er driften, det er de sunde og naturlige fremskridt, udviklingen på driftsbudgetterne, som man havde forudsat og kalkuleret med, det er dem, der bliver bremset. Det kommer til at gøre ondt, og det vil give en masse problemer for dem, som staten har sat til at udvikle disse sager.

Jeg skal afholde mig fra at kommentere den så meget omtalte sag vedrørende kontorchef Vagn Jensen og hans diverse rejsegilder. Jeg synes i virkeligheden, at det er et overordentlig uheldigt øjeblik, man laver en større sag på en forholdsvis overskuelig overskridelse. Det er i virkeligheden nok sådan, at det enorme skrig, man laver om denne bagatelsag, fører til, at en masse tjenestemænd og en masse af statens arbejdere vil stå overordentlig usikkert over for alle de grænsespørgsmål, de hver dag må afgøre. Nu, da deres bevillinger bliver skåret ned, tør de så bare begå den mindste letsindighed i retning af at afholde nødvendige udgifter på et eller andet felt, hvor hjemmelen måske er en smule uklar? Det burde tjenestemænd aldrig gøre, men hvis de var så forsigtige, så kom dette land aldrig videre. Lad os ikke puste den slags små sager op, lad os nøjes med at rette dem, og lad os for Guds skyld forhindre, at det kommer til en utilbørlig aktion over for tjenestemændene, så de slet ikke tør gøre fornuftige ting. Så meget om det. Jeg er sikker på, at denne sag vil vare vinteren ud, så den kan vi vende tilbage til.

I øvrigt skulle jeg måske komme til en slutning, og det gør det måske naturligt for mig at slutte med en historisk sammenligning, sådan som jeg så letsindigt begyndte med. I gamle dage var det sådan, at enevoldskongerne fra tid til anden af diverse stormænd i riget blev påtvunget en håndfæstning, som skulle have det ene eller det andet formål, men det er meget, meget sjældent set i historien, at en regering påtager sig en håndfæstning frivilligt. Den siddende regering har ærlig talt indlagt sig en ganske særlig position i Danmarks historie ved at påtage sig en håndfæstning frivilligt, ved at binde sig til en bevillings-

ramme på en måde, som bevirker, at den er ude af stand til at gøre en hel masse af de ting, den gerne ville. Jeg må sige, at hvis den højtærede statsministers regering ønsker at gå over i historien som et nedskærings- og kulturpauseministerium, så lad os da hellere få gjort dens usikre liv kort, lad os få et valg og et nyt politisk perspektiv. Men endnu er der tid til at få ændret regeringens beskrivende tilnavn. Hvis regeringen har vilje og mod, skal vi gerne gå ind i et samarbejde om løsning af landets store problemer. Hvis den ikke har vilje og mod til en sådan politik, så sidder den af højreoppositionens nåde, og så sidder den skidt og vil høste sin sure løn for det. Og hvad værre er, det vil være til stor og varig skade for dette lands befolkning.

Iver Poulsen: Alle her i tinget kan sikkert give deres tilslutning til regeringens målsætning, som ifølge statsministerens åbnings-tale er

„udadtil at styrke Danmarks placering i den internationale økonomi og at øge Danmarks muligheder for at yde sit bidrag til fred og international afspænding.“

Spørgsmålet er så bare, ad hvilke veje man skal gå for at nå denne målsætning, og her er der betydelige divergenser imellem regeringens og mit partis opfattelse.

Blandt de udenrigspolitiske spørgsmål, som den højtærede statsminister berørte uden i øvrigt at gå i enkeltheder, var også spørgsmålet om Danmarks eventuelle optagelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab. Her kan jeg straks sige, at mit partis standpunkt til markedsspørgsmålet stadig er det samme som det, vi gav udtryk for ved afstemningen her i folketinget i august 1961, hvor vi gav tilslutning til det synspunkt, at Danmark skulle søge optagelse i fællesmarkedet.

Vi bemærkede med tilfredshed, at regeringen er af den overbevisning, at det også ud fra andre forudsætninger og andre synspunkter end de økonomiske vil være i Danmarks interesse at deltage i de stedfindende samlingsbestrebelse i Vesteuropa. Den højtærede statsminister omtalte, at rammerne for et fremtidigt vesteuropæisk samarbejde på det politiske område endnu ikke er fastlagt, og at det må være en dansk interesse at deltage i forhandlingerne om et sådant

[Iver Poulsen.]

samarbejde, og her er vi fuldstændig enige med den højtærede statsminister.

Men når afgørelsen for eller imod Danmarks indtræden i Det europæiske Fællesskab skal træffes, må det naturligvis være med åbne øjne og i fuld erkendelse af, at selv om Romtraktaten primært er en aftale om økonomisk samarbejde, så har den tillige et videregående politisk perspektiv, hvad der bl. a. fremgår af traktatens præambel — som det jo også er fremhævet fra denne talerstol ved flere lejligheder — og i præamblet står som bekendt, at de kontraherende parter er besluttet på at opbygge grundlaget for en sammenslutning mellem de europæiske folk, som uden ophør gøres stadig snævrere.

Fællesmarkedet er altså et skridt frem mod det europæiske fællesskab. Det er et skridt på vejen mod større europæisk forståelse, en slags europæisk enhed til sikring af den leveform, vi værdsætter, til sikring af fred og frihed.

Skal dette mål nås, er det nødvendigt, at demokratiske tanker og ideer fortsat bliver de udslagsgivende i fællesmarkedets politik, og hertil tror vi at Danmark som medlem af fællesmarkedet vil kunne bidrage positivt.

Den højtærede statsminister nævnte også, at grænselandets forhold ville få en særlig placering, hvis vi kommer ind i fællesmarkedet, og at regeringen vil yde det danske mindretal støtte i dets folkelige, kulturelle og kirkelige arbejde. Den udtalelse er vi meget glade ved, men jeg vil rejse det spørgsmål, om det måske ikke kunne tænkes, at det mindretal, der har været den danske kulturs forpost mod syd gennem så mange år, under de nye forhold ikke kommer til at kræve større støtte end hidtil. Jeg vil bede den høje regering være opmærksom på det forhold, hvis det skulle blive nødvendigt.

Vi betragter naturligvis fællesmarkedsproblemerne med den allerstørste alvor, fordi en lykkelig udgang her vil være af afgørende betydning ikke alene for den nulevende, men også for kommende generationer. Derfor er det også med beklagelse, vi konstaterer, at det store socialdemokrati med de mange trænedede politikere ikke har kunnet tilrettelægge den regeringsomdan-

nelse, som nylig har fundet sted, på anden måde end ved at fjerne den tidligere udenrigsminister, den nuværende statsminister, fra et arbejde, som han har udført med så stor energi og dygtighed på et for landet uhyre vigtigt område, så stor dygtighed, at jeg er sikker på, at det har vundet anerkendelse i praktisk taget hele befolkningen.

Uden i mindste måde at ville forklejne den nuværende højtærede udenrigsminister eller hans evner og dygtighed og gode vilje, uden at ville drage alt dette i tvivl, så er regeringsomdannelsen efter vor opfattelse; set ud fra et helhedssynspunkt, forkert, fordi det i en så afgørende situation som den, vi står i for øjeblikket, altid vil være forkert at skifte heste i vadedstedet. Danmarks største parti, socialdemokratiet, burde efter vor mening have vist større forståelse for helhedens vel.

Jeg vil gerne fremhæve, at den anerkendelse til den højtærede statsminister, som kan ligge i disse udtalelser, er en anerkendelse af praktisk karakter og absolut ikke af politisk karakter.

Naturligvis mener vi, at ingen anstrengelse må spares for at få gennemført aftaler, som kan standse forsøgene med kernevåben og forsøgene på at få gennemført en kontrolleret nedrustning, og vi forstår også godt det hensigtsmæssige i, at det både i det amerikanske og i det sovjet-russiske nedrustningsforslag foreslås, at kredsen af stater, som har selvstændige nationale atomvåben, ikke bør udvides; men denne opfattelse kan og bør efter vor mening ikke begrunde, at der ikke bør placeres atomammuniton på dansk territorium under amerikansk kontrol eller under NATO-kontrol; der er jo ikke tale om selvstændige nationale atomvåben, men kun om anbringelse af NATO-atomammuniton på et NATO-område, og vi finder det stadig uforsvarligt, at den danske ungdom, der i påkommende tilfælde skal forsvare landet, ikke er udstyret med lige så moderne våben, som vi ved modstanderen har.

Det forekommer da også temmelig uhen-sigtsmæssigt, at der her i landet er opstillet Nikebatterier, hvis egentlige værdi netop ligger i, at de er beregnet for atomammuniton, som ikke nu for tiden må placeres ved batterierne, men først efter en betydelig og måske endog meget kostbar forsinkelse

[Iver Poulsen.]

må bringes her ind i landet fra vor sydlige NATO-partners område. For der er vel ingen, der er i tvivl om, at den atomammunition, som Nikebatterierne er beregnet til, i påkommende tilfælde vil blive bragt hertil, men da blot med en forsinkelse, der kan blive både kostbar og skæbnesvanger? Den højtærede statsminister nævnte, at Danmarks medlemskab af FN vil forblive et hovedpunkt i vor udenrigspolitik, og at regeringen fortsat vil yde støtte til at styrke og udvikle FN. Herom hersker der naturligvis ingen uenighed mellem den højtærede statsminister og os, men jeg vil dog gerne spørge, om den højtærede udenrigsminister vil give en nærmere redegørelse for overenskomsten om Vest Ny Guinea.

Holland opgav Indonesien, og Sukarno satte sig godt til rette, støttet af kommunisterne, men tilsyneladende er han ikke tilfreds med det, han allerede har opnået, men ønsker nu også at indlemme Vest Ny Guinea, hvis befolkning, papuaerne, ikke har noget tilfælles med den indonesiske befolkning. Under trussel om krig har denne af kommunisterne støttede enehersker nu opnået en overenskomst, ifølge hvilken området overgår til FNs administration i ét år for derefter at overgå til Indonesien, uden at det papuanske folk på forhånd er blevet rådspurgt. Flere af de 15 nationer, som ved FNs generalforsamling undlod at stemme for denne overenskomst, gav udtryk for en vis ængstelse, som vel bunder i mistillid til Indonesiens vilje til til sin tid at gennemføre en upartisk folkeafstemning, og mange spørger, om Vest Ny Guinea efter ét års forløb skal overgives til Sukarno, eller om papuaerne får lejlighed til at udøve deres frie selvbestemmelsesret uden at føle sig under trussel om vold og krig.

Hvis Danmark skal bevare den indflydelse, som den højtærede statsminister mente vi havde forudsætninger for at udøve som følge af de gennem århundreder skabte traditioner for fredeligt internationalt samarbejde, så tror vi i hvert tilfælde, at det vil være afgørende og nødvendigt, at vi ved enhver lejlighed er rede til at tage et klart og selvstændigt standpunkt for nationernes selvbestemmelsesret, også når det gælder papuaerne.

Igen i år blev det fremhævet af landets

statsminister, at vort medlemskab af NATO som hidtil er et hovedelement i vor udenrigspolitik, og at regeringen tillægger det vestlige sammenhold afgørende betydning. Det gør mit parti som bekendt også, men da en af betingelserne for, at et sådant sammenhold skal blive af virkelig værdi, er gensidig tillid, vil vi opfordre regeringen til inden for NATO at styrke tilliden til Danmark ved, at vi viser god vilje til at opfylde rimelige krav, som fællesskabet stiller til os, akkurat som vi gør det inden for FN. For selv om vi anerkender og værdsætter FN som en virkelig vigtig fredsbevarende faktor, der tilstræber at bilægge internationale konflikter gennem forhandling, så lader det sig næppe bortforklare, at den defensive NATO-sammenslutning siden 1949 har været den største fredsbevarende faktor.

Derfor finder vi det nedværdigende, at det på grund af manglende radikal forståelse og manglende radikal realitetssans skal være nødvendigt med næsten endeløse diskussioner, hver gang spørgsmålet om Danmarks opfyldelse af frivilligt indgåede forpligtelser inden for NATO-fællesskabet dukker op. Vi kan ikke være bekendt, at landets forsvarsminister til stadighed skal gå tiggergang til Amerika, og at det skal være afhængigt af amerikansk gavmildhed, i hvor stor udstrækning vi skal opfylde vore forpligtelser.

Vi har naturligvis med tilfredshed konstateret, at regeringen omsider har truffet beslutning om en bevilling på 375 mill. kr. til materielindkøb til hæren, søværnet og hjemmevernet. Den højtærede statsminister udtalte, at der herved er taget et vigtigt skridt i retning af den materielle udbygning af værnene, der var tilsigtet ved forsvarsloven af 1960. Vi vil gerne understrege, at der, som statsministeren sagde, kun er tale om et skridt. Der mangler endnu mange skridt, før vi er oppe på de styrker og det materiel, der i forsvarsloven af 1960 er angivet som mindstemål for forsvaret.

De 375 mill. kr. må derfor snarest følges op af yderligere bevillinger, så forsvaret kan nå op på de styrker, der var en forudsætning for forsvarsforliget.

Som det vil være bekendt, har Den tyske Forbundsrepublik for nylig forlænget tjenestetiden for værnepligtige fra 12 til 18 må-

[Iver Poulsen.]

neder i erkendelse af, at det er umuligt at bibringe mandskabet den fornødne uddannelse i løbet af 12 måneder. At det radikale parti fortsat er af den opfattelse, at den danske soldat selvfølgelig kan klare en tilsvarende uddannelse i løbet af 12 måneder, synes at fremgå af den højtærede statsministers bemærkninger om, at der i løbet af 1963 skulle åbne sig yderligere mulighed for tjenestetidsnedsættelse, dog kun på begrænsede områder. Mon det ikke er radikal afpresning, der lægger den højtærede statsminister sådanne udtalelser i munden, og mon man ikke skulle bede de radikale om at tænke på deres lidet glørværdige militærpolitik i 30'erne, som førte os direkte ud i den 9. april med alt det dertil hørende?

Vi er tilfredse med, at regeringen har opsagt den dansk-britiske aftale af 1959 om fiskeriforholdene ved Færøerne med henblik på også at kunne bringe 12 miles grænsen til anvendelse over for britiske fiskere, og for Grønlands vedkommende sagde den højtærede statsminister, at det også var regeringens agt at gå videre med planerne om et 12 miles fiskeriterritorium. Jeg vil gerne spørge den højtærede statsminister, hvor langt man er med disse planer, for enhver ved, hvor vigtige disse fiskeriterritoriale bestemmelser er for befolkningerne på Færøerne og på Grønland, hvis fremtid er knyttet til havet og fiskeriet.

Efter de oplysninger, som det ærede medlem hr. Rosing gav her i tinget under den foregående åbningsdebat den 12. oktober sidste år, må det være indlysende, at det haster med at gå videre med disse planer. Det haster vel endnu mere med, at Danmark skaber respekt om de danske territorialgrænser ved Grønland, den respekt, om hvilken det ærede medlem hr. Rosing sagde, at den snart var nede på nulpunktet, og det tør vel nok siges at være tilfældet, når fremmede fiskerifartøjer opererer med slukkede lanterner helt inde i bunden af de grønlandske fjorde. Når noget sådant kunne ske, viser det, at fiskeriinspektionen var for ringe, og

jeg vil gerne spørge, om dette forhold er i færd med at blive rettet, og hvor vidt regeringen er i bestræbelserne med hensyn til dette. Jeg giver det ærede medlem hr. Rosing ret i, at den slags tilstande tåler Danmark ikke, for de tærer på dansk suverænitæt og anseelse.

I denne forbindelse vil jeg for resten lige gerne spørge den højtærede udenrigsminister, om udenrigsministeren kan sige noget om, hvordan det vil gå med sådanne fiskeriterritoriale grænser, hvis Danmark tilslutter sig fællesmarkedet.

I øvrigt glædede det os at høre den højtærede statsministers ord om en fortsat investering i Grønland til opbygning af det grønlandske samfund. Den grønlandske befolkning har i dag en skæv aldersfordeling med en meget stor børne- og ungdomsbefolkning, hvorved uddannelsesproblemerne trænger sig meget hårdt på deroppe. Det ville være værdifuldt, om der ved det forøgede boligbyggeri, som den højtærede statsminister omtalte, efterhånden i stadig stigende grad kunne trækkes på den grønlandske arbejdskraft. I det hele taget må et af de første mål efter vor mening på Grønland være en veluddannet befolkning, som både med hensyn til rettigheder og pligter opnår fuld ligestilling med syddanskere, og det må være Danmarks selvfølgelig pligt at søge erhvervsforholdene i dette nordlige stykke Danmark tilrettelagt sådan, at befolkningen deroppe får de bedst mulige leve- og erhvervsforhold. Opgaverne er mange og mangeartede, det erkender vi, men for Danmark må disse opgavers løsning have en absolut førsteprioritet fremfor den u-lands-hjælp, som vi naturligvis mener at Danmark også må deltage i efter evne.

Endelig vil jeg gerne i forbindelse med omtalen af forholdene vedrørende Grønland give mit partis tilslutning til det ærede medlem hr. Rosings slutbemærkninger her i tinget den 12. oktober sidste år, da det ærede medlem udtalte:

„Lad bare vejen til overtagelse af den kgl. grønlandske virksomhed i handelen

[Iver Poulsen.]

og som eksportør være åben for de private! Dette er den sundeste og naturligste vej for grønlænderne såvel som for ethvert andet folk.“

Hvad angår vore hjemlige økonomiske forhold, havde åbningstalen en mere dæmpet form, synes jeg, end tilfældet har været de to forgående år.

I stedet for den tidligere noget pralende forkyndelse af de gode tider, som den radikal-socialistiske regering har bragt landet, var åbningstalen en — omend noget indpakket — erkendelse af, at de bedste økonomiske konjunkturer, som Danmark nogen sinde har haft, er blevet forvaltet så elendigt af regeringen, at vi styrede lige imod en økonomisk krise.

Der skulle desværre en højst utilfredsstillende udvikling af vor handelsbalance og et vedvarende og faretruende fald i vor valutareserve til, før det gik op for regeringen, at vi ikke herhjemme fortsat kunne tildele hinanden øgede pengeindkomster, som ikke havde dækning i tilsvarende produktionsfremgang. Først nu kan regeringen indse, at vi ikke kan tildele hinanden indkomststigninger, som det er sket, på gennemsnitlig 16 pct., når produktionsstigningen kun udgør ca. 5 pct. Selv om det er et lyspunkt, at regeringen er kommet til sandhedserkendelse, kan det ikke beklages dybt nok, at regeringen i foråret 1961 ikke lod sig råbe op og ikke havde mod til at sige befolkningen sandheden om, hvordan den lønøgskab, der da rasede, ville ende, og det manglede jo ikke på advarsler fra mange sider, også fra særdeles ansvarlig side.

Nu erkender regeringen som sagt, at det er uomgængelig nødvendigt, at ligevægt atter genskabes mellem produktion og indkomst. Men lige så rigtig som denne erkendelse er, lige så rigtigt er det, at regeringen står med det tunge hovedansvar for, at den nødvendige ligevægt mellem produktion og indkomster er bragt så alvorligt ud af balance, at regeringen og VK-blokken fandt det nødvendigt at indføre den almindelige omsætningssskat, som den højtærede statsminister

Formanden: Jeg henstiller, at samtalerne i salen begrænses til det mindst mulige.

Iver Poulsen: betegnede som det vigtigste i forsommerens forlig. Vi forstår godt den højtærede statsministers glæde over VK-blokkens støtte til forsommerens forlig, som sikrede regeringen et forøget overskud på statsbudgettet på mere end 800 mill. kr., naturligvis til stor skade for den private opsparing og i nøje overensstemmelse med den opfattelse, som den tidligere højtærede statsminister, hr. Viggo Kampmann, gav udtryk for, da han som statsminister for et års tid siden sagde, at regeringen gerne ville overveje, om den private opsparing kunne stimuleres på en sådan måde, at den offentlige opsparing ikke blev nedskåret.

Vi forstår godt, at statsministeren er glad for VK-støtten til den opfattelse, at først tager staten, hvad den ønsker til sin såkaldte statsopsparing, og så må den private opsparing nøjes med de smuler, der eventuelt bliver tilbage.

Den ufravigelige betingelse — som det blev sagt — for VK-støtten til regeringens forslag om omsætningsskatten, at den nye skats varefordyrende og forbrugsbegrænsende virkning ikke måtte indregnes i pristallet, blev også opgivet, således at de mere end 80 pct. af den danske befolkning, der lever af løn, igennem pristalsskruen får kompensation for lovens forbrugsbegrænsende virkninger, medens de frie erhverv: handel, håndværk, industri, landbrug og liberale erhverv, skal betale gildet, bl. a. med øgede lønninger og priser og en stigning i omkostningsniveauet og dermed nedsat konkurrenceevne over for udlandet. Og endelig sidder igen sparere og selvpensionister tilbage med sorteper og må se deres stilling yderligere forringet gennem prisstigningerne. Jo, man forstår godt statsministerens tilfredshed med de store gevinster, han vandt i forligslotteriet med en så beskeden indsats som en under hensyn til inflationen simpel ajourføring af gældende skattefri opsparingsordninger, som færre imidlertid får mulighed for at udnytte, når der først over skatterne skal sikres staten en forøgelse af den såkaldte statsopsparing på mere end 800 mill. kr.

Som et plaster på såret skal skatte-skalaens første trin nu føres op fra 18.000 til 22.000 kr., og den faste beskatningsprocent

[Iver Poulsen.]

skal nedsættes fra 24 til 21 pct. Denne ordning er for så vidt en forbedring af vort skattesystem, som den fjerner den hidtidige meningsløse og i alle henseender u hensigtsmæssige hårde progressive beskatning af indkomsterne mellem 18.000 og 22.000 kr. Men den fjerner jo ikke hverken det uretfærdige eller det u hensigtsmæssige i vort skattesystem, idet ændringen blot betyder, at det antal skatteydere, som hidtil har været udsat for en både meningsløs og u hensigtsmæssig forskelsbehandling, er blevet noget formindsket; men uretfærdigheden eksisterer stadig.

Nu er det ikke, fordi jeg lider af sadistiske tilbøjeligheder, men jeg vil alligevel gerne gentage det spørgsmål, som dagbladet Børsens chefredaktør, J. P. Jensen, stillede den højtærede statsminister for nogle aftener siden i fjernsynets krydsild: hvornår vokser landets største parti, socialdemokratiet, sig stort nok til at opgive den idé, at nogle borgere her i landet skal behandles anderledes og hårdere end andre rent skattemæssigt?

Hævningen af skatteskalaens første trin fra 18.000 til 22.000 kr. skalaindkomst betyder i praksis, at de ca. 35.000 skatteydere, som har over 30.000 kr. i indtægt, skal beskattes hårdere igennem den progressive beskatning end de øvrige mere end 2 mill. skatteydere, hvis indtægter ligger under 30.000 kr. Det kan hverken være rimeligt eller demokratisk at behandle dette mindretal af skatteydere på denne måde, og det er da også klart i modstrid med den højtærede statsministers udtalelse i åbnings-talen om, at der bør gennemføres sådanne ændringer i skattelovgivningen, at arbejdslysten fremmes og viljen og evnen til opsparing forøges. Man fremmer nu engang ikke arbejdslysten eller viljen og evnen til opsparing ved skattemæssigt at forfølge og straffe den elite, som intet samfund, der vil fremad og opad, kan undvære, hvad enten det så drejer sig om et socialistisk eller et kapitalistisk samfund eller en blanding af begge dele.

Hvis der virkelig er alvor bag statsministerens ord om at gennemføre sådanne ændringer i skattelovgivningen, at arbejdslysten og evnen og viljen til opsparing fremmes, kan jeg kun opfordre regeringen til at

føre proportionalbeskatningen til tops, således som de uafhængige gentagne gange har foreslået det. Så er der ikke blot tilvejebragt en forenkling af skattelovgivningen, men der er også skabt den demokratiske skattemæssige ligestilling, som burde være en selvfølge i et demokratisk samfund som det danske, hvor indtægtsudjævningen er nået så vidt, at kun ca. 35.000 af mere end 2 mill. skatteydere har en indtægt på over 30.000 kr.

Når proportionalbeskatningen føres til tops, vil sambeskatningsproblemet samtidig være løst fuldt ud og retfærdigt. Men det fremgår jo desværre ret klart både af den højtærede statsministers og af den højtærede finansministers udtalelser, at regeringen kun ønsker sambeskatningsproblemet løst for udearbejdende kvinders vedkommende og gennem indførelse af kildeskat.

Min partifælle det ærede medlem hr. Mose Hansen har i Jyllands-Postens kronik „Politikerne har ordet“ forleden betegnet finansministerens idé som en dårlig idé, og jeg finder denne bedømmelse særdeles rammende set ud fra et ikke-socialistisk synspunkt, for hvis finansministerens tanke gennemføres, vil det ikke blot betyde, at sambeskatningsproblemet ikke løses, men at der kun er føjet en ny lap til på vort i forvejen overlappede skattesystem. De udearbejdende gifte kvinder mister skattefradragetsretten, de hjemmearbejdende bliver hårdere beskattet end deres udearbejdende søstre, og socialdemokraterne er nået et skridt videre mod deres mål: kildeskat for alle og skattefradragetsrettens bortfald.

Vi har svært ved at tro, at de radikale kan medvirke til gennemførelse af denne finansministerens dårlige idé, for det vil jo sige det samme som, at det radikale venstre nu også har opgivet sin modstand mod kildeskattens indførelse og skattefradragetsrettens bortfald.

Det har naturligvis glædet os at se, at partiet venstre nu har tilsluttet sig vort forslag om at løse sambeskatningsspørgsmålet ved at føre proportionalbeskatningen til tops, således som det ærede medlem hr. Foged udtrykte det i Jyllands-Postens sidste kronik „Politikerne har ordet“. Men ikke mindre glade er vi ved den støtte, vort forslag har fået fra handelens blad, dagbladet Børsen, som kalder finansministerens tanke

[Iver Poulsen.]

„en forkrøblet tankegang“ og skriver — jeg beder om tilladelse til at citere —:

„Hr. finansminister: Stik den flyvske grille om hustrukildeskat i lommen og vis Dem som en praktisk skattemand, der tør sige: proportionalbeskatning til tops. Så er sambeskatningens generationslange debat overstået, og så åbnes måske samtidig muligheder for andre ændringer i skattesystemet, som tjener skatteydernes interesse.“

Jeg tror, det er en tale, som regeringen ville gøre klogt i at lytte til.

I sin omtale af disse skatteproblemer nævnte den højtærede statsminister også de lettelser i den direkte skat, som forsoremens forlig stiller i udsigt for skatteåret 1963-64, men det er ret påfaldende, synes jeg, at de 4 forligspartier — i hvert tilfælde indtil for nylig og med undtagelse af socialdemokratiets ordfører ved forslaget om omsætningskatten, det ærede medlem hr. Peter Nielsen — næsten har kappedes om at forsikre, at de lovede skattelettelser vil blive gennemført. De kraftige forsikringer kunne godt lede tanken hen på en manglende tro, og det samme gælder den højtærede statsministers udtalelser i den tidligere omtalte „krydsild“, hvor statsministeren reducerede løfterne om lettelserne i de direkte skatter til noget mindre væsentligt. Men statsministeren blev dog aftvunget et klart og utvetydigt ja til, at der ville blive udskrevet valg til foråret, hvis de 4 forligspartier til den tid ikke kunne blive enige i deres bedømmelse af den økonomiske situation, herunder udsigterne for valutastillingen, beskæftigelsen og indkomst- og prisudviklingen.

Mon der dog kan opnås enighed i bedømmelsen af disse spørgsmål mellem en socialistisk og en liberal-borgerlig opfattelse, navnlig efter at forligspartierne efter forligets afslutning var enige om, at nu havde toppolitikerne gjort forarbejdet, hvorefter det videre ansvar for landets økonomiske liv blev overladt til de faglige organisationer, disse organisationer, som i de ulovlige strøjers år 1960 og i foråret 1961 ikke viste skygge af ansvar med hensyn til landets økonomiske stilling? Denne enighed er da vist ikke mulig, så det af vælgerne så længe ønskede valg må vel komme til foråret.

Statsministeren bebudede også en række foranstaltninger med henblik på at fremme udbuddet af jord, herunder offentlig jord-erhvervelse såvel i et frit marked som i henhold til en forkøbsretsordning. I denne forbindelse nærer jeg betydelig ængstelse for, at det ærede medlem hr. Erik Eriksen vil få ret i sin udtalelse på venstres forrige landsmøde om, at det vil blive artige ting, vi vil komme til at opleve på naturfredningens område efter vedtagelsen af den naturfredningslov, som hovedparten af VK-blokken støttede, skønt den daværende højtærede statsminister, Viggo Kampmann, klart sagde, at naturfredningslovens formål var at indskrænke den private ejendomsret.

Hvad videre angår landbruget, skal jeg ikke bebrejde regeringen, at den ikke i øjeblikket formår at udforme en langsigtet og konstruktiv landbrugspolitik, for intet menneske kender jo dansk landbrugs muligheder og betingelser om blot ét eller halvandet år.

Men det, man må gøre sig helt klart, er, at landbrugets forhold nu, og indtil vi eventuelt kommer ind i fællesmarkedet og får klarhed over landbrugets fremtidige afsætningsforhold, simpelt hen tegner sig fuldkommen håbløst. Landbruget imødeser forårets lønforhandlinger med den allerstørste ængstelse, fordi erhvervet simpelt hen ikke ser sig i stand til at betale højere lønninger og omkostninger. Den enorme bortvandring af arbejdskraft fra landbruget med 20.000 medhjælpere i år taler sit tydelige og meget alvorlige sprog til hele det danske samfund, for med de kår, landbruget har for tiden, kan landbrugsproduktionen simpelt hen ikke tænkes opretholdt. Og enhver ved jo efterhånden, at industrien, beskæftigelsen og hele levefoden herhjemme er uløseligt knyttet til landbruget som valutaskabende eksporterhverv. Landbruget beder ikke om almisse, men simpelt hen om forståelse fra det øvrige samfunds side for de uhyre vanskeligheder, landbruget er inde i nu i en overgangsperiode, og som er så alvorlige, at de må påkalde hele samfundets interesse og villighed til støtte.

Landbruget har hidtil givet industrien et af de bedste konkurrencemidler i hænde i form af nogle af verdens billigste levnedsmidler, og den opgave vil landbruget sikkert gerne løse til gavn for samfundet, når for-

[Iver Poulsen.]

holdene om et års tid muliggør det igen. Men indtil da må det øvrige samfund vise landbrugserhvervet den forståelse, det har krav på, og først og fremmest ved at fritage erhvervet for den særbeskatning — de faste skatter — som er lagt på landbrugets produktionsapparat, og som udgør ca. 6 pct. af landbrugets driftsomkostninger. Endvidere bør den opsparing, som investeres i produktionsapparatet — maskiner og modernisering af landbrugsbygningerne — gøres skattefri i erkendelse af, at det måske mere end noget andet er livsvigtigt for det danske samfund, at landbrugsproduktionen mekaniseres og rationaliseres, gøres rentabel og konkurrencedygtig og opretholdes på det høje niveau, da den produktion, der vil blive Danmark til del, hvis vi kommer ind i fællesmarkedet, formentlig vil blive bestemt af den produktion, vi har i indmeldelsesøjeblikket.

Endelig bør regeringen snarest erkende, at en gennemgribende strukturændring inden for landbruget bliver nødvendig, og det hvad enten vi kommer med i fællesmarkedet eller ikke. Strukturændringen vil utvivlsomt kræve en fremadskridende sammenlægning af brugene. Og det vil blive nødvendigt, at landbruget tilføres den kapital, som det på grund af tidernes øjeblikkelige ugunst og manglende forståelse ikke selv er i stand til at skabe. Derfor er den landbrugslovgivning, som den højtærede statsminister bebudede i åbningstalen, om at regulere såvel personers som selskabers og institutioners adgang til at erhverve landbrugsejendomme, lige det modsatte af, hvad tiden kræver, hvis man da ikke lige netop ønsker et statsreguleret og statsdirigeret landbrug, et landbrug, som igennem statslån skal socialiseres med staten som prioritetshaver.

Hvis den landbrugspolitik, som den højtærede landbrugsminister ifølge dagspressen tænker at føre, er regeringens, med stavnsbåndets genindførelse, forbud mod, at landbruget tilføres den nødvendige kapital, og lovmæssige hindringer for den strukturændring, som tiden ubønhørligt vil kræve, så må landbruget se en jammerlig fremtid i møde. For en sådan politik er jo kun udtryk for en håbløst forældet radikal landbrugspolitik, og hvis kravet om dens gen-

nemførelse stilles som en betingelse for radikal tilslutning til Danmarks indmeldelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab, så synes vi rigtignok, at det er at drive det partitaktiske spil noget for vidt.

Det er beklageligt, at de fire forligspartier ikke også kunne blive enige om en konstruktiv løsning af vort største sociale problem, boligproblemet. Andre lande har for længst løst dette problem, og vi indser godt, at det for vort vedkommende er blevet godt forkludret og indviklet. Men forskellige undersøgelser viser, at det ikke i første række er boligmangel, men uhenigtsmæssig fordeling af boligmassen, som skyldes, at vi stadig holder fast ved resten af krigtidens restriktioner og opretholder to forskellige huslejeniveauer, ét for den gamle boligmasse og ét for den nye, således at grundejerne på 17. år efter besættelsen bliver urimeligt behandlet og vor ungdom må betale urimelige priser for blot at få tag over hovedet.

Den begyndende afvikling af dette uheldige forhold, som forliget tillader, med en lejeforhøjelse på 25 pct. ved genudlejning er helt utilstrækkelig og virker alt for tilfældig, hvorfor jeg forudser et stærkt og berettiget krav fra dansk ungdom om en ændring af dette forhold ved en gradvis, men fastlagt afvikling over en bestemt årrække af restriktionerne, således at der tilvejebringes ét huslejeniveau og en hensigtsmæssig fordeling af boligmassen, så at ungdommen bliver fri for at betale de meningsløst høje huslejer i den nye og dyre boligmasse.

Vi er helt klar over, at Danmark står over for store opgaver med hensyn til ungdommens uddannelse og med hensyn til at skabe det bedst mulige forhold for forskning, og at samfundets investering i ungdommens uddannelse er en både fornuftig og nødvendig investering, hvor der selvfølgelig ikke må spares på det nødvendige, og hvorfor der også skal gives alle, der har evner og lyst til en uddannelse, muligheder for at få denne uddannelse uanset vedkommendes økonomiske evne. Men der må også på dette område vises fornuft og sparsommelighed i administrationen af skatteydernes penge. Og efter de oplysninger, der er fremkommet om undervisningsministeriets byggeadministration og statsrevisorernes meget

[Iver Poulsen.]

kritiske bemærkninger, er der ikke noget at sige til, om befolkningen har fået det indtryk, at undervisningsministeriet er en værre rodebutik, og at skatteydernes penge ikke altid administreres forsvarligt.

I denne forbindelse vil jeg da gerne give min tilslutning til det spørgsmål, som det ærede medlem hr. K. B. Andersen stillede til den højtærede boligminister, og som det ærede medlem hr. Morten Lange også berørte i sit indlæg: hvor længe skal vi finde os i luksusbyggeriet? Der kan nemlig bygges både solidt og forsvarligt uden det dyre luksusudstyr — hvilket mit parti for øvrigt har gjort opmærksom på adskillige gange. Og det burde være en selvfølge, at alt offentligt og offentligt understøttet byggeri blev billiggjort ved tilbageholdenhed med hensyn til det fordyrende luksusudstyr, som mange har svært ved at betale, når det drejer sig om den private bolig.

Jeg skal nok efterleve den gode regel at tie, mens retten sidder. Men et par principielle bemærkninger i anledning af undervisningsministeriets byggeadministration kan jeg vist godt tillade mig.

Det er indlysende, at de oplysninger, der er kommet frem om denne administration, og statsrevisorernes meget kritiske bemærkninger måtte føre til den af undervisningsministeren startede undersøgelse, og hvis denne undersøgelse viser, at der virkelig er begået så graverende ting, som det ser ud til, så må ansvaret placeres. Det er klart, at forhold, der kan karakteriseres som værre end som slendrian i den offentlige administration, må bringes til ophør, og det, at det så måske bliver en under en minister ansat tjenestemand, som bliver draget til ansvar for, at administrationschefen, ministeren, ikke har været opgaven som administrationschef voksen, er naturligvis dybt beklageligt; men en konsekvens heraf synes jeg må være, at vi nu får den ministeransvarlighedslov, som grundloven påbyder.

Til slut vil jeg gerne sige, at vi ser med den største sympati på, at regeringen aktivt vil støtte både skibsfart og luftfart og søge restriktionerne og den herskende diskrimination afskaffet. Men jeg må dog tage den reservation, at hvis dette arbejde inkluderer monopol til SAS med deraf følgende

pression over for private selskaber og charterselskaber, må vi melde fra.

Rosing: Uden at komme nærmere ind på den del af åbningstalen, der vedrører Danmarks deltagelse i bestræbelserne for international afspænding og bevarelsen af varig fred, vil jeg som sidste år give vor fulde tilslutning til regeringens tanker om at søge at yde bidrag til at skabe stadig bedre mulighed for international afspænding og støtte konstruktive forslag om nedrustning og kontrol med nedrustningen. Det er klart, at vi grønlændere som den øvrige befolkning i riget må udtrykke vort standpunkt hertil og støtte sådanne bestræbelser samt være med til at benytte de allerede eksisterende kanaler — det danske medlemskab i FN og i de internationale konferencer og fredelige arbejder — til at medvirke til at opnå bedre forståelse mellem nationerne og dermed skabelsen af en virkelig og varig afspænding.

I sin åbningstale nævnte den højtærede statsminister, at forhandlingerne om Danmarks medlemskab af fællesmarkedet tillige omfatter Grønland og Færøerne i overensstemmelse med beslutninger truffet af det grønlandske landsråd i fjor og af Færøernes hjemmestyre. Denne udtalelse tager jeg til efterretning og håber, at landsrådsudtalelsen og dermed de særlige forhold i Grønland under de kommende forhandlinger må møde den forståelse, vi i 1960 opnåede ved vor tilslutning til EFTA, selv om jeg nærmest mener, at dette må betegnes som en ønskedrøm, der ikke har meget med realiteterne at gøre. Hvorfor siger jeg det på den måde? Jo, efterhånden som jeg har fået indblik i Romtraktatens bestemmelser og læst mange artikler for og imod medlemskab i fællesmarkedet, har jeg fået den fornemmelse, at de kommende forhandlinger om Grønlands medlemskab i det økonomiske fællesskab ikke vil gå så let som med EFTA-landene, og at der skal meget vidtgående indrømmelser fra fællesmarkedets side til, hvis vore ønsker skal gå igennem. Hvis det er nødvendigt, at der herved skal skabes en konkurrencedygtighed på erhvervs-, produktions- og andre områder samt en sund økonomi, inden Danmark træder ind i dette økonomiske fællesskab, så gælder det endnu mere, når det drejer sig om Grønland.

[Rosing.]

Er der ikke sund fornuft i den opfattelse, at det bedste, ja, det eneste rigtige, vil være, at grønlænderne aktivt er med i udviklingen? Ellers er det jo et håbløst foretagende, hvis det ikke er og bliver det. Hvor meget er vi nu udrustet til det, vi søger om, på skole- og uddannelsesområdet? Svaret må nærmest være nul. Hvor store erfaringer har vi indtil nu høstet i private foretagender for at kunne tage en konkurrence op med de erfarne? Har vi lært pengeøkonomiens ABC? Har vi lært at danne kapital til skabelse af et eller andet foretagende i fællesskab? Sådanne og andre spørgsmål må vi stille os for det tilfælde, at hele Danmark eventuelt tilslutter sig fællesmarkedet, uden at vi opnår det, vi søger at beholde. Den tanke, at de andre skulle gøre det for os, er nok heller ikke sund. Det er den indgroede og århundredgamle tankegang, vi nu er ved at kæmpe med, og vi prøver, hvad vi selv kan udrette ved hjælp af de sparsomme muligheder, der findes i Grønland.

Selvfølgelig kan jeg se, at der er fordele ved at være med i fællesskabet, men for Grønlands vedkommende vil ulemperne efter min mening være flere og større, end vi kan ane det i øjeblikket; en ny omstilling oven på den løbende — en yderligere forcing af den udvikling, som vi på mange områder allerede deltager alt for lidt i.

Jeg vil bifalde regeringens agt om at gå videre med planerne om et 12 miles fiskeriterritorium for Grønland, selv om dette spørgsmål synes at være upopulært i de lande, der er medlemmer af fællesmarkedet. Her vil jeg takke det ærede medlem hr. Iver Poulsen for den støtte, han gav de udtalelser, jeg kom frem med sidste år vedrørende fiskerigrænsespørgsmålet og de kritisable forhold i fiskeriinspektionen ved Grønland.

For så vidt angår den del af åbningstalen, der angår hele Grønlandsarbejdet, og som forudsætter, at den hidtil fulgte politik med hensyn til forbedring af befolkningens økonomiske, sociale, sundheds- og uddannelsesmæssige vilkår vil blive fortsat, at regeringen er særlig opmærksom på boligproblemet i byerne, samt at sociale problemer må tages op til overvejelse, synes det at stå i et rimeligt forhold til den nuværende udviklingsbehov og den erkendelse, at der endnu bør

gøres en yderligere indsats på visse områder, hvor skoen trykker mest.

Jeg vil knytte nogle bemærkninger hertil. Et af de største mål i Grønlandspolitikken er at få befolkningen samlet på færre og bedre steder, navnlig i den del af Grønland, hvor fiskeriproduktion med eksport for øje er mulig og kan udbygges ved hjælp af anlæggelse af moderne fabrikker. Herom blev der vedtaget en lov i 1959. Rejefabrikken i Christianshåb er udvidet til det dobbelte; en ny rejefabrik i Jakobshavn fungerer med fuld kapacitet til næste år, og en filet- og frysefabrik i Godthåb, som ejes af et dansk, grønlandsk og færøsk aktieselskab, er nu under opførelse, og en mindre bliver bygget i Frederikshåb.

Hvordan går det så med at få befolkningen samlet på de bedste steder, hvor arbejdskraftspørgsmålet nu er stort? Det går langsomt og trægt. Vel er befolkningens forskydning fra de små til de større steder mærkbar, men langtfra tilstrækkelig. I 1948 boede der 43 pct. i byerne, i 1958 56 pct. Dette resultat må tilskrives både fødselsoverskud og befolkningsflytninger. Det er ikke på grund af befolkningens uvilje mod denne målsætning, at resultatet er betydelig mindre, end man havde ventet, men snarere en dårlig kombination af de vigtigste faktorer: planlægningen af anlægs- og byggearbejder, fordelingen af bevillinger, landsrådets, befolkningskommissionens og boligstøtteudvalgets arbejde.

Grønlandskommissionen af 1949-50 peger i sin betænkning, hæfte 1, side 55, vedrørende den fremtidige investeringsvirksomhed på, at visse få steder må have en fortrinsstilling ved gennemførelsen af investeringsprojekter, de steder, der udpeges som centrer for befolkningen. Et andet sted siger kommissionen videre, at

„torskefiskeriet må blive Grønlands førende erhverv, og at der som følge heraf må gøres, hvad gøres kan for at sikre dette erhverv.“

Havde befolkningskommissionen på et tidligt tidspunkt i stedet for alt for mange tilflytningssteder udpeget ganske få steder, hvor dette erhverv kan drives i større stil ved hjælp af moderne fabrikker, havde planlæggerne skelet mere til landsrådsforhandlingerne og lyttet mere til de grøn-

[Rosing.]

landske politikeres stemmer, havde man brugt en stor procent af de årlige bevillinger koncentreret og anvendt dem til udbygning af de bedste og fiskerigeste steder i stedet for at sprede dem for meget, og havde boligstøtteudvalget i tilslutning hertil brugt midlerne på samme måde, så havde billedet i dag været anderledes. For Vestgrønlands vedkommende kan det ikke siges, at en folkeflytning skulle ordnes netop på samme måde, som man har gjort med Thulebeboerne i sin tid, fordi, som man siger, flytningen skulle ske på frivillig basis. Men man må nu erkende, at man betydelig tidligere burde have sørget meget mere for de til folkeflytningen nødvendige foranstaltninger: mekaniseret erhvervsapparat, boliger, skoler og alle de til et bysamfund nødvendige investeringer. Lige fra begyndelsen af 1950-erne har flere kommunalbestyrelser på sådanne steder offentligt erklæret, at de ikke var i stand til at modtage nogen tilflyttere fra andre kommuner, før produktionsapparatet i hovedbyen og indtjeningsmulighederne var udbygget og fremmet i tilstrækkelig grad, og så længe boligstøttefordelingen var ganske utilstrækkelig.

Jeg ved, at næsten hvert sted i Grønland havde og stadig har sine ønsker med hensyn til udbedring af de lokale forhold. Jeg ved, at arbejdet med at få bedre sundhedsforhold i Grønland har slugt mange millioner kroner, og at dette var en nødvendig investering. Men en nøjagtig vurdering af de små og store problemer burde have været sket, inden man begyndte at planlægge løs for alle mulige steder; og på grund af den dårlige kombination af de vigtigste faktorer står flere udsteder på gyngende grund i dag, de udsteder, hvor man i tidens løb har bygget en ny butik, en skole eller et pakhus og ikke så få boligstøttehuse. I år erfarer vi, at et sådant udsteds hele befolkning vil flytte til hovedbyen. Sådan vil det også gå med de andre, der i dag står på vippen, når industriprogrammet er gennemført og boligsituationen for byernes vedkommende gør det muligt. Disse bekostelige investeringer på visse udsteder burde være undgået og kunne være undgået, hvis man på et tidligt tidspunkt havde skelet mere til de største problemer: befolkningens koncentration og

hurtig udbygning af Grønlands førende erhverv, torskefiskeriet.

I dag har man faktisk brug for 15 mill. kr. til boligbyggeri, nemlig 50 pct. mere, end man i det sidste par år har haft til rådighed. I relation til befolkningens forøgelse skulle der gerne bygges 400 lejligheder mod de ca. 250, der i disse år præsteres pr. år. Det er mig derfor en glæde, at regeringen er særlig opmærksom på boligproblemet i de byer, hvor produktionen er under udvikling.

I forbindelse hermed kan jeg heller ikke undlade at nævne, at det — til trods for 40 pct. statsstøtte til boliger og reduktion af lejen for de familier, der har børn — er for dyrt at bo i de moderne rækkehuslejligheder for de folk, der har mindre indkomster, 4.000-5.000-6.000 kr. årligt. Det er for enhver forståeligt, at en bedre lejlighed med bedre bekvemmeligheder og bedre indrettet må koste mere end den, der ikke har den samme kvalitet, og at man på grund af de sparsomme byggegrunde nødvendigvis må udnytte disse bedre ved rækkehusbyggeri, som er det dyreste i Grønland. Da folk, som er bedre stillet, stort set har fået bygget deres huse, er det som regel de mindrebemidlede og tilflytterne, som overtager og må overtage sådanne lejligheder. På de steder, hvor indtjeningsmulighederne er tidsbegrænsede på grund af klimatiske forhold som i den nordlige del af Vestgrønland, anses 250 kr. eller 300 kr. i månedlig husleje, nemlig 50-70 pct. af årsindtægten, for stor. Jeg ville derfor finde det ønskeligt, om boligstøtteordningens bestemmelser kunne ændres således, at statsydelsen i så tilfælde bliver større end det normale. Sådanne folk har jo ikke selv valgt at bo i de dyre lejligheder, som de slet ikke kan magte, hvis de overhovedet skal have noget at leve af og have varme i stuerne i de kolde vintermåneder. Ellers må man sørge for at bygge socialt betonedede og mindre fine huse eller lejligheder, der svarer til sådanne folks økonomiske evne.

Under behandlingen af forslag til lov om ændring i lov for Grønland om indførselsafgifter m. v. sidste år pegede jeg på, at det nu er tid at tænke på, om man ikke kan aflaste landskassen med hensyn til de sociale udgifter ved at indføre en refusionsordning, som svarer til forholdene enten

[Rosing.]

her eller på Færøerne, og at en simplificering af de her gældende regler må til, før man tager nye skridt på dette område. Hertil svarede den højtærede minister for Grønland, at åndssvageforsorgen i Grønland er ved at være eller helt er overtaget af åndssvageforsorgen hernede, og at man agter at gå videre ad denne vej, så i hvert fald vil sådanne nye opgaver ikke komme ind under landsrådets område. Det var nu ellers de eksisterende gamle områder, der var tale om dengang. Åndssvageforsorgen er jo en oplagt statsopgave. Det, der er tale om, er en omlægning af det gamle forsgssystem, en reform, således at forsgen for de gamle og invaliderne kan fungere effektivt.

I dag udgør landskassens midler i alt ca. 10 mill. kr. om året, og efter socialinspektørens redegørelse ville en social forsg efter danske regler komme til at koste 20-30 mill. kr. eller op til 10 gange så meget som det samlede beløb, landskassens sociale udgifter udgør. Jeg forstår godt, at den højtærede minister for Grønland henviste dette spørgsmål til Grønlandskommissionen af 1960, idet, som der står i avisen — jeg beder den højtærede formand om tilladelse til et citat —:

„det må ses i sammenhæng med både det økonomiske niveau deroppe og det principielle problem, i hvor høj grad staten bør gå ind i løsningen.“

Det synes, som om der allerede nu gennem konsulent Boserups økonomiske undersøgelser er påvist et klart billede af de økonomiske forhold i Grønland. For min skyld kan ministeriet for Grønland gerne lade lovudvalget begynde nu med et socialreformarbejde uden at afvente kommissionens udtalelse. Vi ved jo, at ethvert reformarbejde tager sin tid.

Når jeg omtaler udviklingen i Grønland, kan jeg ikke lade være med at tænke på, at vi om 5 måneder igen kan være i samme situation som i 1961: uden besejling på grund af arbejdskonflikt. Jeg er over-

bevist om, at dette også ligger den højtærede minister for Grønland tungt på sinde, og jeg vil derfor spørge, om den højtærede minister har overvejet, om der er skridt, han kan tage for at få løst dette spørgsmål i tide.

Til slut vil jeg berøre et område, som det for de grønlandske forbrugere er meget ønskeligt at få ordnet ad lovgivningens vej; det er spørgsmålet om kontrol med prisdannelsen i Grønland. Jeg ved, at dette spørgsmål er rejst som forslag under det sidste landsrådsmøde, men jeg ved ikke, hvordan dette forslag er modtaget af det samlede landsråd. Så vidt jeg ved, gælder monopolloven for Grønland, men den kan ikke ramme de priser, de private handlende i Grønland ansætter og får store avancer på. Spørgsmålet gælder også de priser, som grønlandske frihververe ansætter efter behag for deres produkter, så snart de får den mindste anledning til det, navnlig når statshandelen forhøjer enkelte af sine varepriser. Selv om jeg sætter megen pris på fri konkurrence i den private handel, kan jeg ikke finde det rimeligt, at nogle ansætter alt for store avancer eller priser, fordi der ingen priskontrol findes for deres vedkommende. F. eks. har der i år været det tilfælde i en by, at en enkelt manufakturvare af samme mærke og kvalitet i en privat forretning med en rimelig avance blev udbudt for 30 kr. mindre end i en anden. Sådan kan det gå med mange andre varer, hvor man ikke har et sammenligningsgrundlag som i mit eksempel. Det går ud over forbrugernes pengepung.

I den anledning anmoder jeg den højtærede Grønlandsminister om at foranledige en undersøgelse vedrørende muligheden af at nedsætte et permanent priskontroludvalg i hver by i Grønland.

Hans Schmidt: Det er givet, at en del af de mange forhold, den højtærede statsministers redegørelse for rigets stilling indeholder, og de påtænkte foranstaltninger til problemernes løsning til en vis grad får en

[Hans Schmidt.]

særlig accent, når de betragtes fra et grænselands synsvinkel. Jeg har forståelse for, at den højtærede statsminister giver udtryk for samme opfattelse i omvendt orden: at regeringen henvender sin opmærksomhed på grænselandets særlige forhold. Det siges i forbindelse med omtalen af de problemer, som Danmarks medlemskab af fællesmarkedet vil medføre.

En sådan forståelse har jeg i samme forbindelse ofte givet udtryk for fra dette sted og ude i landet, i konsekvent fortsættelse af det fra første færd givne tilsagn om et positivt forhold til den danske stat og om en positiv deltagelse i det politiske liv inden for det statssamfund, vi hjemmetyske nordslesvigere tilhører. På givne foranledning og med henblik på den kommende tids vidtrækkende og alvorlige problemer vil jeg gerne gentage dette tilsagn for at forebygge misforståelser, som sådanne tider indebærer særlige muligheder for. Jeg har endog tilbudt garanti for den nuværende grænse. Det skete så tidligt som under afslutningsdebatten den 4. juni 1959, hvor problemet om fællesmarkedet indgik i drøftelserne. Da nævnte jeg mit gennem mange år fulgte mål om et dansk-tysk arbejdsfællesskab i Nordslesvig som den bedst mulige garanti på et folkeligt plan.

Det undrer mig ikke, at den højtærede statsminister bebuder lovmæssige foranstaltninger til sikring af grænselandet, i betragtning af, at spørgsmålet om det nationale tilhørsforhold i grænselandet fortsat vil bestå. Jeg har endog givet udtryk for forståelse for, at sådanne love og lovbestemmelser indførtes, idet jeg går ud fra, at de ikke er vendt eller anvendes mod os, det hjemmetyske mindretal. Det er dog en gammel erfaring, at statslige foranstaltninger og lovbestemmelser nok kan skabe gunstige forudsætninger for selvhævdelse, når de udformes og håndhæves hensigtsmæssigt — det modsatte var tilfældet i den tyske tid — men at sådanne foranstaltninger for en selvhævdelse ikke er selve selvhævdelsen.

Jeg vil derfor gerne tilføje min undren over, at man fra dansk side i grænselandet har ment at have råd til at afvise mit tilbud om en garanti i den stærkest mulige form.

Et dansk-tysk arbejdsfællesskab på det grundlag, jeg har skitseret i mange taler og artikler, og med en hjemmetysk partner af denne nye indstilling ville være den stærkest mulige form for garanti, fordi dette ville virke som en levende barriere, for nu at anvende et aktuelt ord, mod andre mulige, ja, endog utilsigtede strømninger end de af et sådant arbejdsfællesskab kontrollerede og regulerede strømninger. Denne levende barriere ville altså også være en stærkere garanti, end hvis det tysksindede mindretal i dettes nuværende form og med denne målsætning skulle gå hen og forsvinde, som der jo fra dansk nordslesvigsk hold uden for denne sal er udtalt ønske om.

For fuldstændighedens skyld vil jeg da også lige nævne, at der ved siden af den positive virkning, et sådant arbejdsfællesskab ville have, selvfølgelig også knytter sig andre positive aspekter hertil af økonomisk og kulturel art og i overensstemmelse med den højtærede statsministers udtalelser om en dansk interesse i et samarbejde på europæisk plan.

Nede i grænselandet har man hidtil altså ment at måtte afvise mig. Tiden må så vise, om det også er rigtigt og klogt, men selvfølgelig står jeg fortsat ved tilbuddet; så længe jeg overhovedet står.

Forhandlingerne om Danmarks indtræden i Det europæiske økonomiske Fællesskab trækker ud på grund af sammenkoblingen med Englands indtræden i fællesmarkedet. Jeg er klar over, at denne samordning var nødvendig af indrepolitiske grunde, men det er en lang og dyr omvej for landet, ikke mindst for landbruget. Det var at forudse allerede for henved 3½ år siden, og det gør ikke smerten blidere. Tilsyneladende er det desværre nu sådan, at forhandlingssituationen i Bruxelles ikke mere levner os plads for en selvstændig fremgangsmåde. Det ville derfor være formålsløst at plædere for en selvstændig beslutning i øjeblikket, men vor afsætning til fællesmarkedet er nu ikke en fast bestanddel af fællesmarkedets grundlag og udgangspunkt for forhandlingerne med England, hvilket ville have været tilfældet, hvis vi havde taget skridtet for år tilbage. Nu må vi så vel nøjes med, hvad Englands delegation måtte kunne afse til os uden at få for store vanskeligheder med sine egne og

[Hans Schmidt.]

med Commonwealth-landene. Jeg er dog enig med den højtærede statsminister i at nære tillid til de tilsagn, der er givet i langtidsaftalen med Forbundsrepublikken. Det er jeg især, fordi aftalen var en konsekvens af og stod i sammenhæng med, at Danmark fik tilstået frit lejde ved tilslutningen til EFTA, men det må også kunne siges, at den samme situation ved EFTAs dannelse må forpligte England til ikke at glemme os nu ved forhandlingerne i Bruxelles, men tværtimod at tænke mere på os end på sig selv. Det er bare svært at holde troen oppe herpå.

Hvad den indenrigske situation angår, vil jeg tillade mig at give udtryk for håbet om, at samarbejdet forligspartierne imellem kan holde, indtil den økonomiske balance er genvundet og landets forhold til fællesmarkedet afklaret og fæstnet. De mange enkeltforhold og foranstaltninger, som den højtærede statsminister omtaler i sin redegørelse, bebuder en betydende arbejdsperiode for det høje ting. Jeg imødeser denne med interesse og fordomsfrit.

Så er jeg i den kedelige situation atter at skulle nævne mine kendte specielle anliggender, som har deres udspring i krigs- og efterkrigstidens forhold. De har fulgt mig i alle de år, jeg har haft sæde i det høje ting, men for henvend 3½ år siden — det var den 4. juni 1959 — redegjorde jeg fra denne talerstol for resultatet af de samtaler, jeg ugen før, og efter opfordring fra dansk side, i grænselandet havde ført med de ærede formænd for partigrupperne og kollegerne fra den sønderjyske storkreds. Samtalernes resultat var en samordning, hvad nærmere fremgår af Folketingstidende for den 4. juni 1959, sp. 5474-79 og sp. 5499-5500.

For 2½ år siden var størsteparten af samordningen bragt til afslutning. Siden har jeg flere gange bragt min part af samordningen og tilsagnet i erindring. Jeg gør det endnu en gang, for at der ikke skal gå skår i min værdsættelse af det høje ting og for at redde min tro på nordisk demokrati. Dette sidste er en væsentlig ting for begge nationale mindretal i vort grænseland. Hvad mig selv angår, er jeg objekt herfor, og jeg har bestræbt mig på at tage ved lære. For det danske mindretal er troen herpå og vidnesbyrd herfor en bærende del af dettes politiske tilværelse og mission ved Nordens sydgrænse.

Ole Bjørn Kraft: I Danmarks Riges Grundlov af 1915 findes der ikke nogen særlig bestemmelse om, af hvilken karakter statsministerens tale skulle være, når tinget åbnede og finanslovsforslaget blev fremlagt, men heri er der sket en ændring i grundloven af 1957. I § 38 hedder det udtrykkelig, at statsministeren i sin åbningstale skal give en redegørelse for rigets almindelige stilling og de af regeringen påtænkte foranstaltninger.

Der har naturligvis været en hensigt med at indsætte denne bestemmelse i grundloven. Når man udtrykkelig har villet karakterisere talen, har der været den hensigt, at man ønskede at give den en noget anden karakter, end det hidtil havde været tilfældet. Jeg havde den ære at deltage i forfatningsudvalgets drøftelser, og jeg erindringsklart, at man havde samtaler herom og nåede frem til den formulering, som nu findes, og hensigten var at give talen en bredere form, så man kunne få en virkelig vurdering af de spørgsmål, som angik riget, og som var oppe i tiden. Først i anden række kom så en redegørelse for regeringens foranstaltninger, som man havde tænkt ikke skulle være alt for omfattende, men kun en nævnelse af det væsentlige.

Nu er der gået 9 år, siden den nye grundlov blev vedtaget. Jeg tror, det med rette kan siges, at hverken den højtærede statsminister eller tidligere statsministre har levet op til den tankegang, der lå bagved den nye formulering i grundloven. Vi har altid fået nok at vide om foranstaltningerne, og her savnedes der heller intet i den højtærede statsministers tale — der var måske snarere for meget af det — men en redegørelse for rigets almindelige stilling synes jeg ikke at vi har fået i den form, som jeg tror det var hensigten med formuleringen. Jeg vil meget håbe, at der kunne ske en ændring heri. Jeg vil rette den opfordring til den højtærede statsminister — der var i statsministerens indledning og afslutning ligesom et tilløb hertil — at den højtærede statsminister, hvis han endnu er statsminister, næste gang tinget åbner, eller til den, som til den tid vil være det, at han søger at forny åbningstalen.

Hvis jeg skulle nævne et eksempel til efterfølgelse, vil jeg nævne den amerikanske præsident, når han giver en redegørelse for

[Ole Bjørn Kraft.]

den amerikanske unions stilling, State of Union Message. Her findes der nemlig en personlig vurdering af de politiske spørgsmål, der er oppe i tiden, en vurdering, der kaster lys og liv over de politiske spørgsmål og ikke blot tager dem som noget tørt og noget, man lige skal igennem. Man skal nævne, at Danmark står bag ved NATO-politikken, at Danmark vil gøre en indsats i FN, at Danmark har nordiske interesser o. s. v. Jeg kunne ønske en mere personlig engagering i disse problemer. Jeg skal naturligvis ikke belære den højtærede statsminister, men det er et ønske hos mig af én bestemt grund, nemlig fordi jeg tror, at tinget trænger til at tale på en sådan måde, at det bliver en appel til befolkningens medvirken, så der kan komme en ny interesse omkring de store spørgsmål, som vi behandler her; det kan man yde et bidrag til ved at engagere sig personligt i de ting, som der her er tale om. Det ved jeg at den højtærede statsminister gør, men det bør også finde udtryk, og i al ærbødighed har jeg altså gerne villet sige disse ting, fordi jeg tror, det er i overensstemmelse med det, der var tanken, da grundloven blev gennemført.

Mens jeg er ved at tale om åbningstalen, vil jeg benytte lejligheden til at sige, at nu må den tid snart være forbi, da man uanset partifarve betegner åbningstalen som en trontale. Det er ingen trontale. En trontale er en tale fra tronen, men her er der tale om en redegørelse fra landets statsminister. Jeg så meget gerne, at Hans Majestæt Kongen fik lejlighed til at tale fra tronen til tinget, når det åbnes, således som andre nordiske konger gør. Det ville give denne åbning noget af den festivitas, som den i sandhed mangler i øjeblikket, og som vi på den ene og den anden måde forgæves har søgt at bibringe den, men uden nævneværdigt held.

I tilslutning til, hvad der allerede er sagt, vil jeg gerne omtale en ganske speciel ting. Den amerikanske præsident, Kennedy, sagde sidste år i sin tale ved De Forenede Nationers generalforsamling under en drøftelse af Sovjetunionens påstand om, at vesten var kolonimagt, den vestlige kolonialisme o. s. v.: Vi i Amerika har været en koloni, vi ved meget godt, hvad kolonialisme er. Det

betyder de stærkes udnyttelse af de svage, de manges udnyttelse af de få, styrende, der ikke anerkendes af dem, de styrer. Og han fortsatte med at skildre, hvorledes dette i høj grad kunne gøres gældende over for det kommunistiske imperium i Central- og Østeuropa, hvor befolkningerne — som vi alle ved, og det drejer sig jo om 100 millioner mennesker — lever under regeringer, indsat af fremmede tropper i stedet for ved frie institutioner.

I en lignende forbindelse betegnede den australske statsminister, Menzies, den russiske ministerpræsident, Khrustjev, som en hykler, når han angreb vesten, da kendsgerningen er, at det største kolonirige, der eksisterer, er Sovjetunionens.

Disse kendsgerninger var baggrunden for en indstilling, som Europarådets udvalg for de ikke-repræsenterede nationer — d. v. s. de østeuropæiske nationer, som burde have siddet i Europarådet, men som ikke er der — afgav, og hvori det fremhævedes, at samtidig med at vesten har frigivet nationer og givet dem selvbestemmelsesret, har Sovjetunionen skabt et kæmpestort koloniimperium i Central- og Østeuropa under Sovjets kontrol. Det er også fuldstændigt rigtigt. Den tidligere engelske udenrigsminister, Anthony Eden, nu lord Avon, har i en artikel i Foreign Affairs fremhævet, at mens vesten har givet 18 nationer med mange hundrede tusinde mennesker friheden, har Sovjetunionen siden 1945 lagt 12 nationer med 120 millioner mennesker ind under sin kontrol imod disse befolkningers vilje og ud fra en politik, der tilstræber at udlette deres nationale identitet.

I det forslag, som udvalget fremsatte, og som vedtoges af forsamlingen, henstiller man til Europarådets ministerkomité at opfordre medlemslandenes regeringer til at bede De Forenede Nationer fastholde og insistere på kravet om, at disse befolkninger får lejlighed til at afgøre deres egen skæbne ved frie valg.

Det andet afsnit af forslaget til forsamlingen, som enstemmigt blev vedtaget, uanset partifarve, af delegationer fra alle Europarådets lande, gik ud på, hvis Sovjet fortsætter med disse beskyldninger imod vesten for imperialisme, kolonialisme og for at undertrykke andre folk — hele den propagandaform, som vi til ulidelighed er

[Ole Bjørn Kraft.]

udsat for fra kommunistisk side — da at tage dette spørgsmål op og foranledige, at der bliver holdt frie, offentlige debatter, der klarlægger, hvad der er sandheden i denne sag. Det er jo ganske i overensstemmelse med De Forenede Nationers pagt, det er ganske i overensstemmelse med § 21 i erklæringen om menneskerettighederne.

Jeg vil rette den henstilling til den højtærede udenrigsminister, at han vil føre denne vedtagelse fra Europarådets rådgivende forsamling frem i ministerkomiteens møde, og at han personlig, når der bliver anledning dertil, vil tage et initiativ til en fri forhandling og drøftelse af denne sag.

Må jeg, inden jeg slutter, gøre nogle bemærkninger i tilslutning til, hvad der allerede er blevet sagt om Danmark og fællesmarkedet og hele den udvikling, vi er inde i.

Jeg har overværet mange drøftelser i Europarådets rådgivende forsamling om markedsproblemerne, men få, der har været så klarlæggende og så konstruktive som den, der sidst fandt sted — det tror jeg alle, der overværede den, vil være enige i — og jeg vil gerne over for det høje ting referere, hvad den socialdemokratiske viceformand i Bonn sagde om Storbritannien, Danmark og Norge. Han fremhævede det som værende af afgørende betydning, at Storbritannien og de skandinaviske lande: Norge og Danmark, blev medlemmer af fællesmarkedet, fik et fuldt medlemskab i fællesmarkedet. Han tilføjede noget andet, idet han sagde: selv om jeg ikke kan tale på regeringens vegne, kan jeg med tryghed sige, at der ikke i forbundsdagen i Bonn vil kunne opnås flertal for at udelukke Storbritannien fra fællesmarkedet som fuldt medlem. Det er vigtigt at fastholde en sådan udtalelse, som ikke blev modsagt fra nogen tysk side, skønt alle partier var repræsenteret. Det er også af betydning, fordi Storbritanniens medlemskab, således som den danske politik har været lagt til rette, for os er af helt afgørende betydning.

I denne forbindelse opstår jo spørgsmålet om de rygter, som har været omtalt, og som også har været fremme i Europarådet — ikke i den offentlige debat, men mand og mand imellem. Om dette har jeg tilladt mig, også i et brev til den højtærede udenrigsminister, at nævne, hvad en meget frem-

trædende delegeret privat sagde til mig, og derfor må omtalen finde sted på denne måde. I anledning af rygterne, der gik ud på, at Storbritannien skulle blive medlem, medens Norge og Danmark skulle få deres skæbne afgjort senere og måske kun associeres, sagde han med et lignende udtryk som professor Carlo Schmid: den regering, der ville komme til underhuset efter at have skudt Norge og Danmark til side, skulle ikke kunne gøre sig nogen forventning om at få et flertal for Englands tiltrædelse af fællesmarkedet.

Jeg synes, det er interessant under alle omstændigheder at høre sådanne udtalelser, for de kaster lys over situationen, som den er; derfor mener jeg, der er grund til at vente, at forhandlingerne for Danmarks vedkommende går videre, således som de er planlagt. Jeg glæder mig til senere på eftermiddagen at høre den højtærede udenrigsminister, måske den højtærede statsminister, udtale sig om dette spørgsmål.

I øvrigt var det mest interessante ved Europarådets møde dette, at forhandlingerne viser, hvor hurtigt udviklingen i vore dage går for sig, idet man i og for sig har lagt det økonomiske fællesskab bag sig og nu vender sig med stigende opmærksomhed imod spørgsmålet om det politiske fællesskab — det politiske fællesskab, som, så snart forhandlingerne om nye optagelser i fællesmarkedet er afsluttet, og måske endda tidligere, vil træde i forgrunden, og da først og fremmest spørgsmålet om, under hvilken form det politiske fællesskab skal finde sted. Det er det, diskussionen drejer sig om. Jeg er glad for, at den danske regering har givet udtryk for, at vi fuldt accepterer, at en konsekvens af fællesmarkedsdeltagelsen er en politisk union. Den engelske forhandler, lordseglbevarer Heath, har i underhuset for nylig givet udtryk for et lignende standpunkt, idet han udtalte, at England vil og må være rede til at opgive en del af sin suverænitet for at blive medlem af fællesmarkedet.

Det er den europæiske virkelighed i dag. Det er den virkelighed, vi må tage stilling til, og vi må meget snart, synes jeg, under en eller anden form begynde drøftelsen af, under hvilken form vi foretrækker et sådant politisk fællesskab, så at vi ikke — som det egentlig har været tilfældet, når der har

[Ole Bjørn Kraft.]

været tale om Danmarks og det danske folks tilslutning til fællesmarkedet — kommer luntende lidt bagefter, men at vi, når vi får mulighed for det, udøver vor indflydelse på dette område.

Der er jo strid om spørgsmålet inden for de seks. Den franske regering har én opfattelse, de fem andre har, så vidt jeg kan skønne, de anden. De fem ønsker en nøjere forbindelse mellem medlemmerne, idet de ønsker et europæisk parlament, der efter en overgangstid skal have ret til at træffe beslutninger ved flertalsafstemning. Den franske regering, som ikke har flertallet af de franske politikere bag sig — det tror jeg i hvert fald ikke — ønsker snarere en konfederation mellem de europæiske stater. Her nævnte professor Carlo Schmid i øvrigt meget interessant, at ved Wienerkongressen i 1815 havde man jo skabt en konfederation mellem de tyske stater, og det førte til ulykker og tragiske resultater, fordi denne konfederation udviklede sig til at blive en kamp mellem de store stater om, hvem der skulle have mest indflydelse. Det er ikke sikkert, at det vil gå på samme måde i Europa, men det er et af de synspunkter, der må gå med i overvejelserne.

Endelig er det også interessant og bør vække vor opmærksomhed, at man nu i stigende grad under drøftelserne beskæftigede sig med samarbejdet mellem De Forenede Stater og Europa, og man henviste her til den historiske tale — efter min mening historiske tale og også efter andres mening — som præsident Kennedy holdt den 4. juli i år på Amerikas uafhængighedsdag, og hvor han sagde, at Amerika, De Forenede Stater, vil være rede til at udstede en erklæring om den nøje samhörighed, den gensidige afhængighed, mellem De Forenede Stater og Europa. Det er første gang, sådanne toner har lydt. Det indleder efter min mening en ny epoke. Det Europa, som præsident Kennedy taler om Amerika vil være samhörig med, gensidig afhængig af, er jo ikke et splittet Europa. Enkeltvis kan de europæiske stater ikke tale på lige fod med De Forenede Stater. Nej, præsident Kennedy har talt for et nyt Europa, Det Forenede Europa, der som ligeberettiget partner og med de samme interesser og de

samme ideologiske grundsynspunkter kan samarbejde og stå skulder til skulder med De Forenede Stater i Amerika. Det er noget, som sandelig også har betydning for os og også for hele den handelspolitik, som følger derefter, og derfor har jeg gerne villet give denne redegørelse for det høje ting for de forhandlinger, som fandt sted i Europarådet, og som kaster lys over de begivenheder, vi står over for, de store afgørelser, som utvivlsomt 1963 vil bringe.

Formanden: Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Folketingets næste møde afholdes i dag, onsdag den 17. oktober, kl. 14 med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål til ministrene.*
- 2) *Fortsættelse af forhandling om statsministerens redegørelse ved folketingsårets åbning.*

Mødet hævet kl. 12²⁵.

7. møde.

Onsdag den 17. oktober kl. 14.

Formanden: Uden for dagsordenen giver jeg ordet til den ærede ordfører for udvalget til valgs prøvelse, for at hun kan gøre indstilling til tinget om godkendelse af nogle valg.

Ordføreren for udvalget til valgs prøvelse (Edel Savante): Efter at det høje ting har meddelt det ærede medlem hr. Frode Jakobsen orlov fra den 9. d. m., skal stedfortræderen indkaldes. I østre storkreds, hvor det ærede medlem hr. Frode Jakobsen er valgt, er der ingen stedfortrædere, og mandatet overgår herefter til vestre storkreds. I stedfortræder her er ekspeditionssekretær Rudy Schrøder, der har erklæret, at han er villig